

ЮҚОРИ БАҲО ВА ЮКСАК МАСЪУЛИЯТ

2012 йил 31 август куни Тошкентдаги “Шаҳидлар хотираси” майдонида Президентимиз уламолар, нуроний отахонлар ва жамоатчилик вакиллари билан бўлиб ўтган учрашувда мамлакатимиздаги осойишталикни қўшни ва араб давлатларида бўлаётган нотинчликлар мисолида теран англаш ҳамда бу борада уламолар, имом-хатибларнинг вазифалари тўғрисида алоҳида тўхталдилар.

Давлатимиз раҳбарининг “Имом-хатибларнинг ён-атрофимизда бўлаётган ўзгаришларни чуқур англаб, халқимизга теран тушунтириб бериш борасидаги долзарб вазифаларини жуда юқори баҳолайман”, деган гаплари шахсан мени ниҳоятда тўлқинлантирди ва янада жадалроқ, самаралироқ меҳнат қилишга рағбат уйғотди. Ушбу масала юзасидан қуйидаги фикр-мулоҳазаларни билдириш ва имом-хатибларга зарур тавсиялар беришни лозим деб топдим.

Энг улуғ неъмат

Истиқлол боис мўмин-мусулмонлар барча диний ибодатларини эмин-эркин адо этаётганлари улкан бахт ва олий саодатдир. Ўтган йиллар мобайнида дин соҳасида жуда катта ишлар қилинди. Хукуматимизнинг узоқни кўзлаб, олиб бораётган оқилона сиёсати сабаб, мураккаб ва шарафли йўللарни босиб, юқори натижаларга эришилди.

Мустақиллик шарофати билан халқимизнинг маънавияти ва диний қадриятлари қайта тикланди. Мустабид тузум даврида қатағон қилинган юзлаб юртдошларимиз, Ватанимизнинг фидойи фарзандлари хотираси абадийлаштирилди.

Энг улуғ ва энг азиз – Мустақиллик байрами олдидан бугунги нурафшон кунларга етишувимиз, Ватан озодлиги, юрт тараққиёти йўлида жон фидо қилган аждодларимизни хотирлаш, уларнинг руҳи покларини шод этиш мақсадида, 2001 йилдан буён 31 август Қатағон қурбонларини ёд этиш куни сифатида мамлакатимизда кенг нишонланмоқда.

Бундай муборак масканларни зиёрат қилиш киши руҳини қувватлайди, яхшиликнинг умри абадий экани ҳақида ўйлашга ундайди. Шундай зиёратгоҳлар ва қадамжолар бугунги тинч ва хотиржам ҳаёт, тўқинлик ва фаровонликка оғир синовлар ва машаққатлар эвазига эришганимизни ёш авлоднинг қалби ва онгига янада чуқурроқ сингдиришга хизмат қиладиган маънавият ва маърифат масканларидир.

Шу боис мустақиллигимизни кўз қорачиғидай асрашимиз, Ватанга садоқат сингари тушунчаларни ёшларимиз онгига сингдиришимиз керак. Улар оқни қорадан, ҳақни ноҳақдан, ҳалолликни нопокликдан ажрата олсин. Зеро, бундай таълимотлар онгига муҳрланган, дунёқараши кенг, ҳар жиҳатдан билимли, зукко, ҳамиша огоҳ авлодни ғанимлар енголмайди.

Дарҳақиқат, динимиз тинчликни бебаҳо неъмат деб улуғлайди. Шунинг учун ҳам, Куръони карим оятлари кўп бора тинчликка даъват қилади. Аллоҳ таоло бундай дейди: **“Эй имон келтирганлар! Ёппасига тинчлик ишига киришингиз!..”** (Бақара, 208). Оятдаги “ёппасига” сўзи тафсир китобларида келтирилишича, бир томондан, барча инсонлар аҳилликда тинчлик йўлини тутишлари кераклиги, иккинчи томондан эса, уни барқарор қилиш учун барча ҳисса қўшиши зарурлигини билдиради.

Шу билан бирга, Аллоҳ таолонинг **“У (ер)га соғ-саломат, тинч-омон киригиз!”** (Ҳижр, 46), деган оятида жаннат аҳлининг абадий ҳаёти тинчлик, осудалик ва саломатликда бўлиши таъкидланган. Демак, бу оят бизга тинчлик ва омонлик нафақат бу дунёда кадрли, балки жаннатда ҳам жуда улуғ неъмат эканини ҳамда Ер юзи инсонлар учун фаровон, ўзаро тотув ва ҳамжиҳат яшаши учун яратилганини билдиради.

Давоми 6-саҳифада ➡➡

МЕЪЁР ДАСТУРИМИЗ БЎЛСИН

Меъёр ўртача йўлни тутиш, мўътадиллик демакдир. Ҳар соҳада, ҳар бир мавзуда ўрта йўлни тутиш марғуб саналади. Ҳатто яхши, савобли ишни бажаришда ҳам меъёр шарт. Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **“Улар эҳсон қилганларида исроф ҳам, хасислик ҳам қилмаслар, (тутган йўллари) бунинг ўртасида – мўътадилдир”** (Фурқон, 67).

Намоз – диннинг устуни, рўза – имон қалқони. Аммо бу ибодатларни бажаришнинг ҳам меъёри бор. Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Аллоҳ ажр беришдан чарчамайди, лекин сиз зерикиб қоласиз, шунинг учун ўртаҳол ибодат қилинг, деган мазмунда ўғит берадилар. Узот яна ифротга ҳам, тафритга ҳам кетиб қолишдан қайтардилар. Яъни, ўта бепарво ҳам бўлиб қолманг, таркидунёчиликка ҳам берилиб кетманг, деб огоҳлантирадилар.

Ҳадиси шарифларда айтилишича, Аллоҳ йўлида бир киши билан дўст тутиш бошқа соя бўлмайдиган Кунда Аршнинг соясидан жой олишга сабаб бўлади. Аммо яна шу ҳадисларда мазкур хусусда ҳам ўртача йўл тутиш – дўстни меъёрида яхши кўриш билан бирга душманни ёмон кўришда ҳам чегарадан ошмаслик кераклиги насиҳат қилинади. Доимо ишларнинг ўртачаси яхши экани уқтирилади.

Буларнинг барчасидан хулоса чиқарсак, ўртачалик – инсон табиатига мос, хилқатига хос хислат. Айнан, у билан дунёнинг низоми, жамият интизоми барқарор бўлади. Меъёрдан оғишмасак, эътиқодимизу амалларимиз Китоб ва Суннатга мос бўлади. Ўтмиш солиҳ аجدларимиз тутган йўл ҳам шу аслида.

«HIDOYAT»

Ойлик диний-маърифий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Тахрир хайъати

Усмонхон АЛИМОВ
Абдулазиз МАНСУР
Абдураззоқ ЮНУС
Ортиқбек ЮСУПОВ
Анвар ТУРСУН
Аҳад ҲАСАНОВ
Зоҳиджон ИСЛОМОВ
Абдулҳамид ТУРСУН
Ҳайдархон ЙЎЛДОШХЎЖАЕВ
Баҳодир КАРИМОВ
Эркин МАЛИК
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Исомиддин ОЛИМОВ
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Мухтарама УЛУҒОВА

Муқова

«Voris Design» маркази билан
хамкорликда тайёрланди.

Бадиий муҳаррир

Ҳайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли

Саҳифаловчи

Баҳром ИКРОМОВ

Матнини

Раҳима КАРИМЖОН кизи
терди.

Манзилимиз

100002, Тошкент шаҳри
Заркайнар 18-берк кўча 47^а-уй;
Тел: 240-05-19, 227-34-30.
Интернет сайтимиз: www.hidoyat.uz
Интернет почтамыз: m-nashr@yandex.ru
Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва
ахборот агентлигида рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 0177.

Босишга 2012 йил 19 сентябрда рухсат берилди.
Босмахонага 2012 йил 24 сентябрда топширилди.
Қоғоз бичими 60x841/8. Адади 47.420 нусха.
2599-сон буюртма. «Sharq» нашриёт-матбаа
акциядорлик компаниясида босилди. Тош-
кент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.

Қўлёзмалар қайтарилмайдими.

Муаллифлар фикри тахририят нуқтаи назаридан
фарқ қилиши мумкин. Келтирилган иқтибос ва
рақамлар учун муаллиф масъул. Хат юборилгани-
да исмлар тўлиқ, манзил аниқ ёзилсин. Мақолалар
кўчириб босилса ёки иқтибос олинса, «Ҳидоят»дан
олингани кўрсатилиши шарт.

МУНДАРИЖА

Муносабат	
Айдарбек ТУЛЕПОВ	
Юқори баҳо ва юксак масъулият.....	1
Таянч нуқта	
Меъёр дастуримиз бўлсин	2
Тафсир	
Инсон азиз	4
Идора ҳаёти	
Муҳаммадназар ҚАЮМОВ	
Кўрик-танлов ғолиблари	5
Халқона ўғитлар	
Момоларимиз айтади... ..	7
Саҳобалар ҳаёти	
Зайд ибн Аркам	8
Динимизни ўрганамиз	
Абдураззок ЮНУС	
Қурбонлик ҳақида	10
Мустаҳкам оила йили	
Муҳаммадхон БАДРИДДИНОВ	
Фарзандлар салоҳияти гўзал оқибат.....	11
Масала	
Сўраган эдингиз	12
Идора ҳаёти	
Қорилар мусобақаси.....	13
Ёмонликдан қайтариш	
Гулчеҳра ЗОКИРОВА	
Ҳаёт энг қадрли омонат	14
Яхшиликка чақирши	
Меҳмонали ҒУЛОМОВ	
Ваъда вафоси билан гўзал	15
Олисларга саёҳат	
Индонезия Республикаси	16
Ҳадис шарҳи	
Энг ёмон рибо	19
Хабарлар	
Ислом ва олам	20
Хотира	
Сафтер НАГАЕВ	
Келдингми, балам?.. ..	22
Мухтарама УЛУҒОВА	
Онам бешик тузаганида	24
Маълумотхона	
“Лувр” музейи	25
Мерос	
Муҳаммад РАСУЛ НОЖИЙ	
Кўзумдин кўксума кўп нам тушубдур ...	26
Шеърят	
Дўстмуҳаммад ДЎСТ	
Маърифат ўчоғи	27
Азаматжон БОЛТАБОЕВ	
Илтижо	27
Ўқитувчи ва мураббийлар кўни	
Шавкат ҲАМДАМОВ	
Илм ўрганиш, ўргатиш бахти.....	28
Ибратли ҳикоялар	
Ҳарамии шарифнинг муҳаддиси	32

Тафсир

ИНСОН АЗИЗ

“Одам болаларининг азизлигига сабаб улардаги ақлдир. Зеро, ақл таклифнинг (ибодат ва муомалага лаёқатнинг) асосидир. Инсон ақл билан Аллоҳ таолони танийди, Унинг каломини тушунади, неъматларига эришади, пайғамбарларини тасдиқлайди. Фақат ақл бандани барча мақсадларига етказолмаслиги сабаб пайғамбарлар юборилган, китоблар туширилган.

4

Масала

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ...

Жавоб: Саждани суннатга тўла мувофиқ ҳолда адо қилиш учун пешона билан бурун ерга тегиши шарт. Саждада ким узрсиз бурнини ерга теккизмаса, намози дуруст бўлади, аммо бундай қилиш макруҳ саналади (“*Фатавои Ҳиндия*”).

12

Хабарлар

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Музей ишга тушди

Қоҳирадаги Ислом маданияти музейи саккиз йиллик таъмирдан сўнг фойдаланишга топширилди. Қадимий музейнинг йигирма бешта кўргазма залида юз мингдан ортик китоб, санъат асарлари ва турли ноёб буюмлар бор.

20

Ҳуқуқий маслаҳатхона

Икром МАРДОНОВ

МЕҲНАТ ШАРТНОМАСИ

Ҳомилали аёллар, уч ёшга тўлмаган боласи бор аёллар, корхона учун белгиланган энг кам иш жойлари ҳисобидан ишга юборилган шахслар, шунингдек, олти ойгача бўлган муддатга ишга қабул қилинадиган ходимлар билан меҳнат шартномаси тузилганида дастлабки синов белгиланмайди.

30

ИНСОН АЗИЗ

﴿ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ
وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ
عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴾

“Дархақиқат, (Биз) Одам фарзандларини (азиз ва) мукаррам қилдик ва уларни қуруқлик ва денгизга (от-улов ва кемаларга) миндириб қўйдик ҳамда уларга пок нарсалардан ризқ бердик ва уларни Ўзимиз яратган кўп жонзотлардан афзал қилиб қўйдик” (Исро, 70).

Аллоҳ таоло одамзодни азизу мукаррам қилган, уни энг гўзал ва мукамал шаклда яратган. Куръони каримнинг “Тин” сураси тўртинчи оятида марҳамат қилинади: **“Хақиқатан, Биз инсонни хушбичим (шаклда) яратдик”**. Аллоҳ таоло одамни тик оёқда юрадиган, қўли билан овқат ейдиган қилиб яратди. Унга кулок, кўз, кўнгил берди. Инсон улар воситасида кўради, эшитади ва нарсаларни бир-биридан фарқлайди. У нарсаларнинг яхшисини ва чиройлисини билади. Дин ва дунё ишларида ўзига нима фойдаю нима зарар эканини ажрата олади.

“Дархақиқат, (Биз) Одам фарзандларини (азиз ва) мукаррам қилдик”. Уламолар

ушбу оятни турлича тафсир қилишган. Ибн Аббосга (розияллоҳу анҳу) кўра, инсоннинг ўзга жонзотлардан мукаррамлиги овқатни қўли билан ейишидир.

Муҳаммад ибн Каъб “Инсоният орасидан Ҳазрат Муҳаммаднинг (алайҳиссалом) бўлишлари уларнинг мукаррамлигидир”, деб тафсир қилган бўлса, Заххокка кўра, одамзод нутқ ва фаросати билан мукаррам бўлган. Муфассир Ибн Жарир Табарий “инсонларнинг кўпчилик махлуқот устидан ҳукмронлик қилиши ва борлиқнинг одамзодга бўйсундирилгани унинг азизлигидандир”, деган. Яна айрим олимларнинг тафсир қилишларича, инсоният гапириши ва ёза олиши билан бошқа махлуқлардан азиздир.

Тафсирчи Қуртубий айтади: “Одам болаларининг азизлигига сабаб улардаги ақлдир. Зеро, ақл таклифнинг (ибодат ва муомалага лаёқатнинг) асосидир. Инсон ақл билан Аллоҳ таолони танийди, Унинг каломини тушунади, неъматларига эришади, пайғамбарларини тасдиқлайди. Фақат ақл бандани барча мақсадларига етказолмаслиги сабаб пайғамбарлар юборилган, китоблар туширилган. Шариат бамисоли қуёш, ақл эса бамисоли кўздир. Кўз, агар соғлом бўлса, очилиши билан қуёшни кўради, нарсаларнинг тафсилотларини идрок қилади.

Аллоҳ таоло баъзи ҳайвонларга берган хислатларни, масалан, отнинг чопиши, эшитиши, қўриши, филнинг кучи, шернинг шижоати каби баъзи хислатларни одамзодга ҳам ато этган. Аммо унинг бошқа жонзотлардан афзал ва азиз қилиниши, айтиб ўтганимиздек, ақл сабабидир”.

“...ва уларни қуруқлик ва денгизга (от-улов ва кемаларга) миндириб қўйдик...” Ибн Аббос (розияллоҳу анҳу) бу оятни “Қуруқликда эшак, хачир, от, туя каби уловларга, денгизда эса катта-кичик кемаларга миндириб қўйдик”, деб тафсир қилган. Бунга қўшимча равишда замонавий автоуловларни ҳам киритиш мумкин.

Аллома Фахруддин Розий оят тафсирида бундай ёзади: “Аллоҳ таоло ҳайвонларни

инсонлар миниши, юк ортиши ва бошқа шу каби ишларини бажариши учун бўйсундириб қўйган. Шунингдек, сувлару кемаларни ҳам унга миниши, юкларини ташиши ва бошқа юмушларини бажариши учун одамзодга бўйсундириб қўйган. Буларнинг барчаси инсоннинг бу оламда бўйсуниладиган раҳбар, итоат қилинадиган подшоҳ эканига, бошқа барча борлиқ унинг қўли остида эканига далолатдир”.

“...ҳамда уларга пок нарсалардан ризқ бердик” экинлардан, гўшту сутлар ва яна бошқа ранги ва мазаси турли-туман неъматлардан ризқ қилиб бердик. Гўзал манзаралар, турфа хил, ранг-баранг кийим-кечаклардан, дунёнинг турли бурчакларида етишадиган анвойи мевалардан ризқларини бердик.

“...ва уларни Ўзимиз яратган кўп жонзотлардан афзал қилиб қўйдик...” яъни, бошқа махлуқот ва мавжудотлардан устун қилдик.

Бизнинг аҳли сунна вал жамоа ақидамызга кўра, фаришталарнинг пайғамбарларидан инсонларнинг пайғамбарлари афзалдир. Оддий мўминлардан фаришталарнинг пайғамбарлари афзал. Оддий фаришталардан оддий мўминлар афзалдир (*“Ақоид матнлари”*).

Қуртубий, Ибн Касир ва Фахруддин Розий тафсири асосида

Нўмон АБДУЛМАЖИД
тайёрлади.

Шу йил 12 сентябр куни Ўзбекистон мусулмонлари идораси мажлислар залида республика масжид имом-хатиблари ўртасидаги “Йил имоми–2012” кўрик-танловининг якуний босқичи ўтказилди. Унда танловнинг вилоят босқичларидан ғолиб келган 14 нафар имом-хатиб иштирок этди.

КЎРИК-ТАНЛОВ ҒОЛИБЛАРИ

Танлов низомига мувофиқ вилоят ғолибларининг илмий савияси, дунёқараши, бугунги кунда олиб бораётган фаолияти ва республика оммавий ахборот воситаларидаги чиқишлари инobatга олинди. Шунингдек, иштирокчиларнинг берилган саволларга жавобларини ҳакамлар ҳайъати баҳолаб борди. Танлов ҳар томонлама юқори савияда ўтказилди.

Якуний натижаларга кўра, умумий ҳисобда 293 балл тўплаган Бухоро шаҳар “Абу Бакр Сиддик” жоме масжиди имом-хатиби Акром Абдуллаев биринчи ўринга лойиқ топилди, биринчи даражали диплом билан мукофотланди.

289 балл тўплаган Тошкент шаҳар Юнусобод тумани “Мирза Юсуф” жоме масжиди имом-хатиби Раҳимберди Раҳмонов иккинчи ўринни олиб, иккинчи даражали дипломи қўлга киритди.

Учинчи ўринга 263 баллдан тўплаган Фарғона вилояти Бағдод тумани “Зайд ибн Собит” жоме масжиди имом-хатиби Соҳибжон Аҳмедов ва Андижон шаҳар “Боботаваккул” жоме масжиди имом-хатиби Муҳаммадюсуф Тўрақулов лойиқ топилди ва учинчи даражали диплом билан мукофотланди.

Бешинчи бор ўтказилган “Йил имоми” кўрик-танлови якунида иштирокчиларга Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Усмонхон Алимов қимматли маслаҳатлар ва тавсиялар бериб, ғолибларни самимий табрикладилар.

Муҳаммадназар ҚАЮМОВ,
*Ўзбекистон мусулмонлари идораси
Масжидлар бўлими мудири*

ЮҚОРИ БАҲО ВА ЮКСАК МАСЪУЛИЯТ

◀◀ Давоми. Бошланғичи 1-саҳифада

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадисларининг бирида: “Икки неъмат борки, кўпчилик унинг кадрига етмайди. Улар тинчлик-хотиржамлик ва сиҳат-саломатликдир”, дейилади. Ушбу ҳадис Аллоҳ таолонинг улугъ неъматлари – тинчлик-хотиржамликнинг кадрига етиш, хушёр ва эътиборли бўлишга чақиради. Берилган неъматни эътироф этиш, унинг кадрига етиш, эъозлаш, асраб-авайлаш шукроналикнинг асл моҳиятини ташкил этади.

Юртда осойишталикни таъминлаш учун сабр-матонат ва аҳил бўлиб яшашнинг ўрни жуда катта эканини Президентимиз мазкур мулоқотда қайд этиб ўтдилар. Қуръони каримда бундай дейилади: **“Аллоҳга ва расулига итоат қилингиз ва низолашмангиз, акс холда сустлашиб кетурсиз ва “шамоллингиз” (обрўйингиз) кетиб қолур. Сабр қилинглари, албатта, Аллоҳ сабр қилувчилар билан биргадир”** (*Анфол, 46*).

Муфассирлар ушбу оятга куйидаги ҳадиси шарифни ҳам келтирганлар: “Менинг умматим ёппасига адашиб, залолатга тушиб қолмайди. Қачонки, улар орасида қарама-қаршиликни кўрсангиз, сизлар кўпчилик томонда бўлингиз!” дейилган (*Имом Термизий ривояти*).

Кўриниб турибдики, Қуръони карим ва ҳадиси шарифлар инсонларни ҳеч қачон бўлиниб яшашга, ўзаро ихтилоф қилиб, адоватда бўлишга чақирмас экан. Балки кишиларни бирдамликка чақириб, тарихдаги нохуш воқеалардан ибрат олишга, қилинган хатоларни қайтармасликка тарғиб қилади.

Имом-хатибларга тавсиялар

Шу йил 31 август куни “Шаҳидлар хотира-си” майдонида Юртбошимиз уламолар, нуруний отахонлар ва жамоатчилик вакиллари билан бўлиб ўтган учрашувда мамлакатимизда истиқлол йилларида эришилган улкан ютуқлар, эл-юртимиз ҳаёти, одамларимизнинг онгу тафаккурида рўй берган ўзгаришлар, жаҳондаги сиёсий, ижтимоий-иқтисодий вазият тўғрисида суҳбатлашдилар. Ушбу мулоқотда муҳтарам Президентимиз билдирган фикр-мулоҳазалардан келиб чиқиб, имом-хатиблар куйидаги вазифаларни бажаришни юксак вазифа деб ҳисоблайман:

– Жума мавъизаларида бугунги кунда дунёнинг турли минтақаларида, хусусан, араб мамлакатларида содир бўлаётган нохуш воқеалар ва бундай фитналарнинг ортида қандай ғаразли кучлар турганини, бундай тартибсизликларнинг мўмин-мусулмонлар аҳиллигига салбий таъсири ҳар қандай оқил инсонларни катта ташвишга солиши ҳамда турли можаролар, қонли тўқнашувлар қайси мамлакатда рўй бермасин, ислом дини таълимотларига бутунлай зид эканини мўмин-мусулмонларга етказиш;

– Бундай воқеалар биздан узокда, деб унга лоқайдлик билан қарамаслик, бундай бало бир мамлакат ёки минтақа доирасида чегараланиб қолмай, вақтида бартараф этилмаса, тобора кучайиб, бошқа мамлакат ва минтақаларга ҳам ёйилиши, шунинг учун дунёда бўлаётган воқеалардан ҳамиша огоҳ бўлиш, осойишта ва фаровон ҳаётнинг кадрига етиш, янада мустаҳкамлаш учун ҳар бир инсон ўз хиссасини кўшиши йўлида самарали иш олиб бориш;

– Мамлакатимиздаги тинчликдан хотиржамликка берилиш, огоҳлик ва сезгирликни бир зум бўлса-да йўқотишга ҳеч кимнинг мутлақо ҳақи йўқлиги, осойишталикни асраб-авайлаш фақат муайян соҳа ходимларининг вазифаси эмас, балки бутун халқимиз жиғиб бўлиб, ҳамжиҳатликда ҳаракат қилиши, **“Ўз уйингни ўзинг асра”**, деган ҳикматли ибора орқали тинчлик учун курашиш кераклигини, уни ташқаридан келиб ҳеч ким таъминлаб бермаслигини ёшларимизга ҳар тарафлама уқтириш;

– Халқимиз, айниқса, ёшларимиз ўртасида тинчлик ва барқарорликнинг кадрига етиш, дунёнинг турли мамлакатларида кечаётган ўзгаришлар, юз бераётган нохуш воқеалар хусусида, уларнинг асл сабабларини тушунтириб боришда имом-хатибларнинг ҳам ўрни ва аҳамияти катта бўлиши зарур;

– Шунини алоҳида таъкидлаш жоиз, бугунги имом-хатиблар илмий-амалий салоҳияти жиҳатидан бундан 15–20 йил олдингиларидан жиддий фарқ қилиши керак. Изланиш ва ҳаракатдан тўхтаган имом, замондан орқада қолиши аниқ. Шунинг учун ҳам имомлар ўз устида мунтазам ишлаши, касб маҳорати, билим савиясини ошириб бориши зарур.

– Самарқанддаги Имом Бухорий халқаро марказида ташкил этилган ўқувлар бу борада муҳим аҳамият касб этмоқда. Бугунги имом-хатиблар ҳам юрт тақдирига дахлдорлик ҳисси билан яшаб, ён-атрофда содир бўлаётган ҳодисалардан доим хабардор бўлишлари ва бу ҳақдаги теран тушунчаларни намозхонларга мунтазам етказиб туришлари зарур;

– Имом Бухорий халқаро марказида таҳсил олган имом-хатиблар халқимиз, она-Ватанимизга қанчалик манфаатлари етаётгани ҳақида бир ўйлаб кўришлари керак. Энди улар фақат масжид фаолияти билан чекланиб қолмай, балки жамиятнинг барча маънавий-маърифий қатламларида фаол иштирок этишлари лозим;

– Мустабид тузум даврида имомлар бутунлай ижтимоий ҳаётдан суриб ташланган эди. Бугун имом-хатибларга бўлган муносабат тубдан яхши томонга ўзгарди, уларга маърифат ва маънавият тарғиботчилари деб қаралаётганини чуқур англашлари, кадрлашлари керак;

– Кишиларни фақат тинчлик-хотиржамлик неъматига суянтириб қўймасдан, балки кенг жамоатчиликка баъзи давлатларда юз бераётган нотинчликларни мисоллар билан тушунтириб, огоҳликка чақириб, осойишталикнинг кадри нечоғлик улуғ экани ва бу неъматни кўз-қорачиғидай асрашга ҳар бир фуқаро масъул эканини англашиш. Шу билан бирга, неъматларга шукр қилишга тарғиб қилиш;

– Жойлардаги имом-хатибларнинг ойлик ййғилишларига тегишли соҳаларнинг етук мутахассисларидан унумли фойдаланиш мақсадида жалб этиш ва ҳар бир имом-хатибнинг ҳозирги ислохотлар жараёни ҳамда тинчлик-осойишталик ҳақидаги фикр-мулоҳазаларини билдириши;

– Ҳаж ва умра сафарларига отланаётган имом-хатиблар ҳар томонлама пухта тайёргарлик кўришлари ва зиёратчиларга атрофлича тушунчалар беришлари ҳамда бу борада ҳукуратимиз яратиб бераётган қулайликларни ҳожиларга, кенг оммага тарғиб этиш;

– Қўшни давлатлардаги нотинчликлар, айниқса, мусулмонлар ўртасидаги ихтилофлар ва уларнинг сабабларини, зарарли оқибатларини халқимизга атрофлича тушунтириш;

Тинчлик-осойишталик бор жойда одамлар яхши яшайди, шукрона қилади. Шунингдек, тараққиёт ҳам, фаровон жамият ҳам осуда ҳаёт асосида бунёд бўлади.

Мақолани мухтарам Президентимизнинг куйидаги сўзлари билан яқунлайман: “Биз учун бебаҳо бойлик бўлмиш тинчлик ва осойишталикни, жамиятимиздаги меҳр-оқибат, фуқаролар ва миллатлараро тотувликни кўз қорачиғидек асраб-авайлаш ҳамиша эътиборимиз марказида туриши лозимлигини асло унутмаслик керак”.

МОМОЛАРИМИЗ АЙТАДИ...

* * *

Қулочингга қараб кетмон чоп.

* * *

Сўзни ўлчаб, кулгини мисқоллаб сот.

* * *

Эски дўстлик зангламайди.

* * *

Тез келган давлатнинг бақоси бўлмас.

* * *

Ўзолмаган отга узанги баҳона.

* * *

Одоб пешада, гуноҳ тешада.

* * *

Сўз – кишининг ўзаги,

Одоб – кишининг безаги.

* * *

Одобли келиннинг супургиси хашак
остида туради.

* * *

Нон боласи – нон ушоқ.

* * *

Жўя гапга туя ҳам чўқади.

* * *

Нодон сўзлар, доно ибрат олар.

* * *

Бу дунёда одам одамга меҳмон.

* * *

Ҳар яхшида бир “аммо” бор,
Ҳар ёмонда бир “лекин”.

* * *

Сояни чопиб, йўқотиб бўлмайди.

* * *

Тўқисники – тўққиз кам.

* * *

Булут ола бўлса, ёмғир чала бўлади.

*Яккабоғлик Мусаллам
момодан ёзиб олинди.*

Тўлиқ исми Зайд ибн Арқам ибн Зайд ибн Қайс ибн Нўмондир. Куняси Абу Амр. Абдуллоҳ ибн Равоҳанинг қарамоғида тарбия топган.

Зайд ибн Арқам Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) билан бир замонда яшади, газотларда қатнашди. Бани Мусталиқ сафари вақтида Зайд ёш бола эди. Жангдан сўнг, Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ва саҳобалари Мурийсида сув ичиш, туя ва отларни сугориш учун қудуқ олдида тўхтадилар.

ЗАЙД ИБН АРҚАМ

Муҳожирлардан Жаҳжаҳ ибн Масъуд Гифорий ва ансорлардан Синон ибн Вабр Жуханий бир вақтда қудуққа келишди. Биринчи бўлиб сув олишни талашиб қолишди.

Мунозара кучайгач, Жуханий: “Эй ансорлар жамоаси!” деб қичқирди. Шундан сўнг Жаҳжаҳ ҳам: “Эй муҳожирлар жамоаси!” деб қабиладошларини чақирди. Саҳобалар аралашгачгина мурасага келишди. Бундай ножўя ишлар мусулмонларга ярашмаслигини ҳамма биларди. Лекин у ерда Убай ибн Салул исмли бир мунофиқ бор эди. Одамлар кўзига ўзини мусулмон кўрсатиб, намоз ўқир, сафарларга чиқар, аслида Аллоҳга ва Унинг Расулига имон келтирмаган эди. Агар мусулмонлар

ғолиб бўлса, уларнинг яхшилигига эга чиқишни истарди у.

Убай ибн Салул: “Жаҳжаҳнинг гапини эшитдингларми? У қандай қилиб “Эй муҳожирлар жамоаси!” деб нидо қилишга ботина олди?! Бу билан у нимани назарда тутди? Нима, улар ўша ансорийни ўлдиришмоқчимиз? Мадинага суқилишиб, тикилишиб келганларида биз уларга бошпана берганимиз эсларидан чиқибди, шекилли?! Шунга айтадилар-да: “Ит боксанг, ўзингни қопар”, деб Аллоҳга қасам, Мадинага қайтгач, кучлилар кучсизларни албатта, қувиб чиқаради”, деди.

Ушбу қасами билан у Мадинага қайтганида Муҳаммад

(соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ва саҳобаларни чиқариб юборишни қасд қилди. Яна у қавмига: “Агар кўлларингиздаги нарсадан, молларингиздан муҳожирларга бермасангиз, бирга ўтирмасангиз, тез орада улар бошқа шаҳарга жўнаб кетишади. Улар бошқа шаҳарга кўчиб кетмагунича, Муҳаммаднинг ҳузурдаги кишиларга эҳсон қилманглар”, дейди.

Бу гапларнинг барини Зайд ибн Арқам эшитиб турган эди. У Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ёнларига бориб, бу хабарни етказди. Набий (алайҳиссалом) билан Умар ибн Хаттоб (розияллоҳу анҳу) бирга эдилар. Зайднинг сўзларини эшитгач, Умар (розияллоҳу анҳу) ғазабга минди ва: “Ё Расулulloҳ! Уббод ибн Бишрга буюринг, ўша мунофиқни ўлдирсин!” деди.

Умар ибн Хаттоб (розияллоҳу анҳу) Расулulloҳни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қаттиқ яхши кўрар, бирор киши ҳатто сўз билан бўлса-да, уларга озор беришига тоқат қилолмасди. Лекин Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) мунофиқни ўлдирмадилар. У зот (алайҳиссалом) бу хабарнинг ҳақиқати яширилиб, тафсилоти ўзгартирилиб, мишмишга айланиб, тарқаб кетишини ўйладилар. Чунки одамларнинг “Муҳаммад мунофиқ кишини ўлдирди”, дейишларидан кўра, “Муҳаммад ўзининг одамларини ўлдирапти”, дейиши осонроқ эди.

Сўнгра Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Умарга (розияллоҳу анҳу) Мадинага қайтиш ҳақида жар солишни буюрдилар. Убай ибн Салул эса иғволаридан Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) хабар топганини билгач, у кишининг ҳузурларига бориб: “Аллоҳга қасам, ё Расулulloҳ, мен бундай деган эмасман. Бунақа гапни тилимга олганим йўқ”, деди. Жазодан қутулиб қолиш учун тинмай қасам ичди.

Шунда бир ансорий: “Шояд ҳалиги бола сўзини гумон билан гапирган бўлса”, деди. Яъни, яхши эшитолмагандир, ким айтганини ажратолмагандир, эшитганини ёдида яхши сақлаб қололмагандир, бу киши ундай гапни айтмагандир, деган маънода фикр билдирди.

Зайд йиғлаганича уйига кетди. Устига-устак амакиси ҳам тинмай: “Нима учун бундай дединг? Расулulloҳни (соллаллоҳу алайҳи ва

саллам) ғазаблантирдинг ва анавилар ҳам сени тасдиқламадилар”, дерди. Зайд эса йиғлар, тўғрисўзлигини исботлашга ёрдам беришини сўраб, Аллоҳга дуо қиларди. Шундан сўнг, “Мунофиқун” сураси нозил бўлди. Унда Ибн Салул нималар дегани зикр қилинди. Абу Бакр билан Умар ибн Хаттоб (розияллоҳу анҳумо) Зайдга бу хушхабарни етказиш учун шошилдилар. Набий (алайҳиссалом) Зайдни кулоғидан ушлаб: “Эй болакай, кулоқларинг сени алдамабди”, деб қўйдилар. Шу тарзда Аллоҳ Зайдни тасдиқлади ва у Расулulloҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундан-да кўпроқ меҳр қўйди.

* * *

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Зайднинг бетобланиб, кўзларида оғриқ пайдо бўлганидан хабар топдилар. Уни кўргани бордилар ва: “Агар кўзларингга бир гап бўлса, нима қиласан?” деб сўрадилар. Зайд: “Сабртоқат қиламан”, деб жавоб қилди. Шунда Набий (алайҳиссалом): “Агар шундай қилсанг, жаннатга кирасан”, дедилар ва шифо сўраб ҳаққига дуо қилдилар.

Абу Яълонинг “Муснад”ида келишича: Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) вафотларидан сўнг Зайд ибн Арқамнинг кўзлари ожиз бўлиб қолди, сўнг Аллоҳ таоло яна унга кўз нуруни қайтарди.

* * *

Зайд ибн Арқам Расулulloҳдан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) етмишта ҳадис ривоят қилган. Бухорий ва Муслим улардан қирқтасига иттифоқ қилишган. Шунингдек, ундан Анас ибн Молик, Ибн Аббос ва кўплаб тобеинлар ҳадис ривоят қилишган. Тобеинлар Зайдни Расулulloҳни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) кўргани, у зотнинг ҳадисларини эшитгани ва у кишига эргашиб намоз ўқигани сабабидан кўп яхшиликка эришган деб билардилар.

Воқидий ва Иброҳим ибн Мунзир Ҳазмий берган маълумотга кўра, Зайд ибн Арқам ҳижратнинг олтмиш саккизинчи йили Куфда вафот этган.

БУШРО
тайёрлади.

ҚУРБОНЛИК ҲАҚИДА

Аллоҳ таолонинг розилигини топишга сабаб бўладиган амаллар қаторида қурбонлик ҳам зикр қилинган. Аллоҳ таоло марҳамат қилади: «... Суйган нарсаларингиздан инфоқ-эхсон қилиб бермагунингизча ҳаргиз яхшиликка (жаннатга) етмагaysиз...» (Оли Имрон, 92).

Биздан илгари ўтган умматларга ҳам қурбонлик қилиш буюрилган. Қурбони каримда бундай дейлади: «Биз (ўтган) барча умматга Аллоҳ берган чорва ҳайвонларини (сўйиш) олдиан Унинг номини зикр қилишлари учун – қурбонлик қилишни буюрганмиз...» (Ҳаж, 34).

Ушбу оят қурбонликнинг вожиб амал эканига далилдир: «Бас, Раббингиз учун намоз ўқинг ва (жонлик) сўйиб қурбонлик қилинг!» (Кавсар, 2).

Мусулмон, озод ва муқим ҳамда нисоб миқдордаги молга эга бўлган кишига қурбонлик қилиш вожиб. Аммо Имом Муҳаммадга кўра, киши ақлли ва балоғатга етган бўлиши шарт. Фагво мана шу қавлга кўра берилган («Фатавои Ҳиндия»).

Қурбонлик қилишда нисоб миқдори фитр садақасининг шари билан бир хил. Яъни, айтиб ўтилган талабларга жавоб берадиган кишининг асл эҳтиёжидан ошиқча моли икки юз дирҳам кумуш миқдорига етса, унга қурбонлик қилиш вожиб бўлади. Бунда закотдаги каби молнинг ошиб туриши ва бир йил ўтиши шарт қилинмайди.

Қурбонлик қилинадиган ҳайвонлар турига қўй, эчки, мол ва туя қиради. Қўй ва эчкиларнинг бир ёши қурбонлик қилинади. Агар олти ойлик кўзи онаси билан гавдаси тенг ва семиз бўлса, уни ҳам сўйиш жоиз. Аммо бу ҳукм улоқча (эчки боласи) учун тегишли эмас (Сарахсий, «Ал-Мабсут»). Молнинг икки яшари, туянинг эса беш яшарини қурбонлик қилиш мумкин.

Шунингдек, қўй ва эчки фақат бир киши номидан қурбонлик қилинади. Мол билан туяга эса етти нафаргача шахс шерик бўлиши мумкин. Аммо бун-

дай шерикчиликда жуда эҳтиёт бўлиш керак. Зеро, бунда шерикларнинг ҳаммаси мусулмон бўлиши ва қурбонликни ният қилган бўлиши керак. Аммо улардан бирортаси шунчаки гўшт учун шерикликка кўшилган бўлса, қолган барча шерикларнинг қурбонлиги ўтмайди. Сўйилган ҳайвоннинг гўшти шериклар ўртасида тенг тақсимланишига ҳам алоҳида эътибор қаратиш керак (Алоуддин Косоний, «Бадоеус Саное»).

Қурбонлик қилиш вақти зулҳижжа ойининг ўнинчи, ўн биринчи ва ўн иккинчи кунларидир. Ўнинчи куни сўйишнинг фазилати кўпроқдир. Шу кунлар орасида кечаю кундуз қурбонлик сўйиш мумкин. Аммо кечаси сўйиш макруҳ. Ўн иккинчи куни кўёш ботиши билан қурбонликнинг вақти ўтган ҳисобланади ва бундай ҳолда қурбонликка аталган, аммо бирор сабаб билан сўйилмай қолган ҳайвон тириклигича садақа қилиб юборилади («Фатавои Ҳиндия»).

Аллоҳ таоло мусулмонларга Қурбон ҳайити номини ўқиб, кейин қурбонлик қилишни буюрган. Жонликни сўйиш вақтида ҳолис ният билан Аллоҳдан савоб умид қилган ҳолда туриш лозим. Акс ҳолда, риё ёки бошқа иллатлар инсоннинг ниятига аралашса, қурбонлик савобини кетказиб қўяди. Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилади: «Аллоҳга (қурбонлик) гўштлари ҳам, қонлари ҳам етиб бормас. Лекин у Зотга сизлардан тақво етиб. Аллоҳ сизларни ҳидоят қилгани сабабли – У Зотни улуғлашларингиз учун – уларни сизларга бўйсундириб қўйди. Эзгу иш қилувчиларга хушxabар беринг!» (Ҳаж, 37).

Пайгамбаримиз Муҳаммад (алайҳиссалом): «Одам боласининг қурбонлик кунида қилган амалларидан Аллоҳга энг сеvimли бўлгани жонлик (қўй, мол, туя) сўйиб, қон чиқарганидир. Албатта, киёмат куни бўлганида сўйилган жонликнинг шохлари, жунлари, туёқлари қурбонлик қилган кишининг олдига савобга алмаштирилиб келтирилади. Қурбонликнинг қони ерга томиб улгурмасдан олдин, у Аллоҳнинг ҳузурини мақбул бўлади. Шундай экан, қурбонликни чин кўнгилдан адо этинглар», деб марҳамат қилганлар.

Солим ибн Абу Жаъд ривоят қилади: «Расулulloҳ (соллalloҳу алайҳи ва саллам) Фотимага (розияллоҳу анҳо): «Қурбонлик қилаётган нарсанг олдида унга қараб тур. Албатта, Аллоҳ таоло гуноҳларингни биринчи қони томиши билан кечиради», дедилар. Шунда Имрон ибн Хусайн (розияллоҳу анҳо): «Бу сизга ва аҳлингизга хосми ё ҳамма мусулмонларгами?» деб сўради. Расулulloҳ (соллalloҳу алайҳи ва саллам): «Барча мусулмонларга», деб жавоб бердилар» (Имом Аҳмад ва Байҳақий).

Жонликни қурбонлик қилувчи кишининг ўзи сўйгани яхши. Агар бошқа одам унинг номидан сўйса, унинг ўзи тепасида туриши мустаҳабдир. Қурбонлик гўшtidан ўзи, оиласи, қариндош-уруғларига бериш билан бирга, муҳтож кишиларга ҳам учдан бир қисмини эҳсон қилса, мақсадга мувофиқ бўлади.

Абдураззоқ ЮНУС,

Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси ўринбосари

ФАРЗАНДЛАР САЛОҲИЯТИ ГЎЗАЛ ОҚИБАТ

“Ўғлим, бизнинг сендан бошқа умид нишонамиз, ҳаёт қувончимиз йўқ. Дунёда кўриб ўтатурғон барча орзу-ҳавасимиз фақатгина сенга қараб қолган. Биз Аллоҳга минг шукрлар айтамыз, сен бошқаларнинг фарзандидек эслихушли бўлдинг, кишилардек сен билан ифтихор қилолмасак-да, сен орқали хижолат чекмаслигимизга ишондик...”

Абдулла Қодирийнинг “Ўткан кунлар” романида Юсуфбек хожи тилидан айтилган бу сўзлар замирида отанинг ички дунёси, умидлари, орзу-ҳаваслари, шунингдек, фарзандидан мамнунияти, “Отанга раҳмат” деган улуғ дуоси содда тил билан баён қилинган.

Кўзларни қувонтирадиган фарзанди улғайиб, солиҳ инсон бўлишини истаган ота-онадан қаттиқ меҳнат талаб қилинади. Бир ниҳолни умид билан эккан киши катта дарахт бўлиши учун уни астойдил парваришлайди. Ёввойи шохчаларини олиб ташлайди, тагини юмшатади, сув қуяди, ўғит беради. Шундагина мақсадига етиши мумкин.

Оилада инсон ҳаёти, эзгу анъаналар давомийлигини таъминловчи шахслар шаклланади. Маданият, урф-одат, диний, ахлоқий, миллий қадриятлар сақланади ва ривожланади. Бўлажак ота-онанинг соғ-саломатлиги, дину диёнати, насл-насаби, ахлоқ-одоби, моддий ва маънавий даражасининг кафолати, турмуш қуришга ҳар томонлама тайёр бўлиши, фарзанд кўриш ва унинг тарбиясини тўғри ташкил эта оладиган қобилиятга эга бўлиши эса мустаҳкам оила қуриш учун муҳим асосдир.

Фарзанд Яратганнинг улуғ неъматини, дунё ҳаётининг зий-

нати, қалб райҳонидир. Ёшлик чоғларида уларни эркалаб, кўнглимиз хузур топса, катта бўлганларида ғамхўрлигидан кўнглимиз яйрайди. Болага нисбатан бағрикенглик, меҳридарёлик, фидойилик халқимизга хос фазилат. Ота-она қанча меҳр-муҳаббат билан ардоқлаб улғайтирса-да, гоҳида ота-онага мусибат келтирадиган фарзандлар ҳам учрайди. Бунга ота-онанинг тарбияда эҳтиётсизлик, бепарволик қилгани сабабдир. Боғбон ниҳолни яхши ривожланмагани учун кесиб, ўрнига бошқасини экиши мумкин. Аммо ноқобил фарзандни алмаштириб бўлмайди, фақат парваришига зўр бериш керак.

Ҳикоя қилишларича, қадимда икки мамлакат ўртасида қаттиқ тўқнашув бўлиб, бири зафар қозонади. Бир қанча асирлар билан юртига қайтиб келган ғолиб шох элга зиёфат беради. Асирларни ўлимга ҳукм этади. Шунда улардан бири:

– Шохим, бизни ўлдириб нима фойда кўрасиз, ундан кўра бизлардан фойдаланиб қолинг, – дейди.

– Сендан қандай фойдаланаман? – деб сўрайди шох.

– Шохим, ҳар биримизнинг хунаримиз бор. Масалан, мен ҳар қанча отларингиз орасидан бир кўз югуртириб, энг зўр тул-

порни ажратиб бера оламан, – дейди асир.

Шохнинг амри билан минглаб от яйловга қўйиб юборилади. Шунда асир йигит шохнинг энг яхши кўрган отини узоқдан кўрсатиб: “Мана бу тулпор сигир сути билан ўсмаганида етти иқлимга номи кетарди”, дейди.

Шох хайратланиб, отбоқарни чакиртиради ва бу отни тукқан бия касалланиб ўлгани, эмизишга бошқа от топилмагани, бир сигирни эмиб катта бўлганини билиб олади.

Шох йигитдан буни қандай аниқлаганини сўрайди:

– Бошқа отлар сувдан кечиб, тўғри кетишди. Бу эса ариқдан ўтганидан сўнг тўхтаб, орқа оёғини бир силкитиб қўйди. Бу иши сигирларга хосдир, – дейди йигит.

Шох унинг фаросатига, билимига қойил қолади ва унга кўшиб барча асирларни озод қилиб юборди.

Демак, онанинг табиатига хос яхшилик ва қусурлар сут орқали фарзандларга таъсир кўрсатар экан. Шунинг учун ҳам солиҳ хотинга уйланиш никоҳнинг илк шартларидан ҳисобланади. Афсус, отанинг фарзанд тарбиясига бепарволиги, лоқайдлиги, чиройли, гўзал ахлоқли қилишга, ҳалолу ҳаромни, савобу гуноҳни ажратишга аҳамият бермаслиги ҳам ноқобил фарзандлар пайдо бўлишига муҳит яратади.

Хуллас, ота ҳам, она ҳам яхши ният билан фарзандлар салоҳиятини бош мақсад деб билишса ва шунга яраша ҳаракат қилишса, гўзал оқибатга эришилади.

**Муҳаммадхон
БАДРИДИНОВ,**
“Мулла Қирғиз” Ислам
билим юрти ўқитувчиси

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ...

Ўзбекистон муслмонлари идораси раиси, муфтий Усмонхон АЛИМОВ жавоб беради

Савол: Юртимизнинг айрим жойларида болаларни уч, беш, етти ёшда хатна қилдириш керак деб билишади. Шу нарса суннатданими? Олдиндан раҳмат!

Жавоб: Ўғил болаларни хатна қилдириш суннат амаллардандир. Бола неча ёшга кирганда хатна қилиш эса, кўпроқ урфга боғлиқ. Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) набиралари Ҳасан ва Ҳусайнни етти кунлик эканида хатна қилдирганлар. Шундан келиб чиқиб, болани янги туғилганида хатна қилдириш яхши. Кейинроқ қилдирса ҳам бўлади, аммо бола балоғат ёшига етгунича хатна қилинган бўлиши керак.

Савол: Жаннатнинг бир неча номлари хусусида эшитганман, Сиздан илтимос, жаннатнинг номлари ҳақида тушунча берсангиз.

Жавоб: Уламолар Қуръони карим оятларига асосланиб, жаннатнинг саккизта номи (даражалари) бор дейишади:

1. Фирдавс жаннати. «Албатта, имон келтирган ва эзгу ишларни қилган зотлар учун Фирдавс боғлари манзил бўлур» (*Каҳф*, 107).

2. Адн жаннати. «Аллоҳ мўминлар ва мўминаларга остидан анҳорлар оқиб турадиган, мангу яшайдиган Адн жаннат (боғ)ларидаги пок масканларни ваъда қилди. Аллоҳнинг ризоси эса, (ҳаммасидан) каттароқдир. Ана шу(лар) улкан ютуқдир» (*Тавба*, 72).

3. Маъво жаннати. «Қасамки, (Муҳаммад Жаброилни) иккинчи бор кўрди. (Жаннат) чеккасидаги Нилуфар олдида. Маъво жаннати ҳам ўша (Нилуфар)нинг олдидадир» (*Нажм*, 13–15).

4. Наъим жаннати. «Яна мени Наъим жаннатининг ворисларидан қилгин!» (*Шуаро*, 85).

5. Хулд жаннати. «(Эй Муҳаммад, уларга) айтинг: “Шу (дўзах) яхшироқми ёки тақводорларга ваъда қилинган мангулик (Хулд) жаннатими?!” Улар учун (бу) мукофот ва натижа бўлур эди» (*Фурқон*, 15).

6. Қарор жаннати. «Эй, қавмим, бу дунё ҳаёти фақат бир (арзимас) матодир. Албатта, охиратгина (мангу) барқарорлик диёридир» (*Фофир*, 39).

7. Дорус Салом. «Улар учун Парвардигорлари хузурида тинчлик диёри (жаннат) бордир.

Қилган (солиҳ) амаллари сабабли, У уларнинг дўстидир» (*Анъом*, 127).

8. Дорул Муқома. «У Ўз фазли билан бизларни мангу турадиган диёрга туширдик, бу жойда бизларга на машаққат етар ва на чарчоқ етар» (*Фотир*, 35).

Савол: Киши умра ҳажи қилса зиммасидаги ҳаж ибодати ҳам соқит бўладими?

Жавоб: Биринчидан “умра ҳажи” деган ибора хато. Ҳаж бор, умра бор. Умра қилган одамдан ҳаж фарзи соқит бўлмайди. Умра суннат амали, ҳаж эса фарз бўлиб, Ислом арконларининг бешинчисидир. Суннат ҳеч қачон фарзнинг ўрнини босмайди. Қодир одамга ҳаж қилиш фарз.

Савол: Қуръони каримда келган “Машъарул Ҳаром” ибораси ҳақида маълумот берсангиз.

Жавоб: Бу ибора Қуръони каримда бир ўринда келган: “Раббингиздан (ҳаж мавсумида тижорат билан) фазл тилашингизда сизларга (ҳеч қандай) гуноҳ йўқдир. Арафотдан тушганингизда, Машъари Ҳаромда (Муздалифада) Аллоҳни (талбия, таҳлил, такбир, сано билан) зикр этинг! У сизларни гарчи илгари адашганлардан бўлсангиз-да – ҳақ йўлга хидоят қилгани каби, сизлар ҳам Уни ёд этингиз!” (*Бақара*, 198).

“Машъарул Ҳаром” Муздалифадаги “Жабали Қузах” номли, устида “Мийқада” деб аталувчи тош бўлган тепалик ва унинг атрофидир. У эҳтиромга сазовор жой эканидан “Ҳаром” деб сифатланади (“*Тафсири Насафий*”).

Савол: Отамиз Одам (алай-хиссалом), онамиз Ҳавво бўлса, бугунги кунда ер юзида яшаётган етти миллиарддан ошиқ инсон нега ҳар хил тилларда гаплашади?

Жавоб: Саволингизнинг жавобини ушбу ояти карималардан топасиз: “Эй инсонлар, дарҳақиқат, Биз сизларни бир эркак (Одам) ва бир аёл (Ҳавво)дан яратдик ҳамда бир-бирларингиз билан танишишларингиз учун

сизларни (турли-туман) халқлар ва қабила (элат)лар қилиб қўйдик...” (Хужурот, 13).

“Унинг борлиги ва ягоналиги, далилларидан (яна бири) – осмонлар ва Ерни яратиши ва сизларнинг тилларингиз ва рангларингизни хилма-хиллигидир. Албатта, бунда барча оламлар учун аломатлар бордир” (Рум, 22).

Савол: Масжидимиз имомининг айтишича, махрнинг энг ози ўн дирҳам экан. Унинг пулимиздаги қиймати неча сўм бўлади?

Жавоб: Бизнинг мазҳабимизда махрнинг энг оз миқдори ўн дирҳам кумуш деб белгиланган. Кўпининг эса чеки йўқ, аммо ҳадиси шарифларда махрнинг ҳам озига қаноат қилган аёллар мақталган.

Бир дирҳам замонавий ўлчовда 3,12 граммдир, уни ўнга кўпайтирсак 31,2 грамм бўлади. Никоҳ шартномаси тузилаётганида 31,2 грамм кумушнинг қиймати сўмда қанча бўлса, ўша махрнинг энг кам миқдори бўлади. Бундан махрга ана шу миқдордан ортиқ бериб бўлмас экан, деган хулоса чикмайди. Динимиз жамиятнинг барча қатлами манфаатини тенг ҳимоя қилгани учун уларнинг энг камбағалига ҳам малол келмайдиган миқдорни белгилаган. Кимнинг шароити кўтарса, бундан кўпроғига қодир бўлса, кўпроқ ҳам бераверади.

Савол: Каффорат рўзасини тутаётган аёл ҳайз кўриб қолса, кейин каффорат рўзани янгидан бошлайдими?

Жавоб: Каффорат рўзасини тутаётган аёл ҳайз кўриб қолса, рўзасини тўхтатади ва поклангач, санокни келган жойидан давом эттиради. Аммо покланганидан кейин дарҳол рўза тутишга киришмай, бир кун оралатса, каффоратни бошидан бошлайди.

Савол: Сажда қилаётганида бурун узрси эрга тегмаса, сажда дуруст бўладими?

Жавоб: Саждани суннатга тўла мувофиқ ҳолда адо қилиш учун пешона билан бурун эрга тегиши шарт. Саждада ким узрси бурнини эрга теккизмаса, намози дуруст бўлади, аммо бундай қилиш макруҳ саналади (“Фатавои Ҳиндия”).

ҚОРИЛАР МУСОБАҚАСИ

Шу йил 19 сентябр куни Тошкентдаги «Хўжа Аламбардор» жоме масжидида республика XXIII қорилар мусобақасининг якуний босқичи ўтказилди. Мусобақада Тошкент Ислам университети ҳамда Ўзбекистон мусулмонлари идораси тасарруфидаги таълим муассасалари талабалари иштирок этишди. Тадбирни Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Усмонхон Алимов табрик сўзи билан очди.

Мурағтаб қорилар баҳсида биринчи ўрин Тошкент Ислам институти “Таҳфизул Куръон” кафедраси талабаси Набийиддин Жалилов ҳамда Андижон шаҳридаги “Саййид Мухйиддин маҳдум” Ислам билим юрти талабаси Фазлиддин Абдуллаевларга насиб этди. Иккинчи ўринга “Кўкалдош” Ислам билим юрти талабаси Муроджон Умархўжаев, учинчи ўринга эса “Мулла кирғиз” Ислам билим юрти талабаси Абдуҳаким Сўфиев лойиқ топилди.

Мужаввид қорилардан Тошкент Ислам институти талабаси Лойиқжон Аминов ва “Кўкалдош” Ислам билим юрти талабаси Иқром Каримов биринчи ўринни, иккинчи ўринни “Мухаммад Беруний” Ислам билим юрти талабаси Валиюллоҳ Кўзиев, учинчи ўринни Тошкент Ислам университетидан Зарифжон Хидиров қўлга киритди.

Мурағтаб қориялардан “Жўйбори калон” Ислам билим юрти талабаси Мадина Маҳкамова биринчи ўринга, “Хадичаи Кубро” Ислам билим юрти талабаси Моҳинур Мираҳмедова иккинчи ўринга, Тошкент Ислам институти талабаси Шохсанам Мамадалиева учинчи ўринга сазовор бўлди. Мужаввид қориялардан биринчи ўрин “Хадичаи Кубро” Ислам билим юрти талабаси Бибимухлиса Абдураимовага, иккинчи ўрин “Жўйбори калон” Ислам билим юрти талабаси Уммаҳо Нишоновага, учинчи ўрин эса Тошкент Ислам институти талабаси Махлиё Сулаймоновага насиб этди.

Мусобақа ғолибларига диплом ва эсдалик совғалари топширилди.

ҲАЁТ ЭНГ ҚАДРЛИ ОМОНАТ

Ислом инсонларни бир-бирига зарар етказишдан ва ўзини ҳам қийинчиликка солишдан қайтаради. Куръони каримда кишининг ўз жонига қасд қилиши энг катта гуноҳлардан экани таъкидланган: “...Ўзларингизни (бир-бирингизни ноҳақ) ўлдирмангиз. Албатта, Аллоҳ сизларга раҳм-шафқатлидир” (Нисо, 29). Ва яна: “...Ўз қўлларингиз (бахиллигингиз) билан ўзларингизни ҳалокатга ташламангиз! (Барча ишларни) чиройли қилингиз. Албатта, Аллоҳ чиройли (иш) қилувчиларни яхши кўради” (Бақара, 195). Ўзини-ўзи ўлдириш мўмин-мусулмон одамга мутлақо тўғри келмайдиган ёмон ишдир. Шундай оғир гуноҳнинг аёллардан содир бўлиши жаҳолат, тарбиясизлик, атрофидагиларнинг лоқайдлиги оқибатидир. Аллоҳнинг қазои қадарига рози бўлмаслик, Аллоҳ берган ҳаёт неъматига нонкўрлик қилиш осийлик ва иродасизликдир.

Тадқиқотчилар бу ҳолатга иқтисодий-ижтимоий, руҳий-тарбиявий, тиббий-жисмоний ва бошқа омиллар сабаб бўлиши мумкинлигини айтишади. Бир гуруҳ олимлар худкушликка биринчи ҳаёт қийинчиликларини сабаб қилиб кўрсатса, бошқалари фожиага муҳаббат ва рашк баҳона бўлади, дейди. Турли мамлакатлар ҳуқуқ-тартибот идоралари таъкидлашича, ўз жонига қасд қилиш ортида жиноят бўлади. Шу масала билан шуғулланган ҳуқуқшунослар ғалати ҳодисага дуч келишди: айрим ҳоллар истисно қилинса, бундай қилмишга қўл урганларнинг кўпи ўзига тўқ одамлар экан. Улар бойликларини фарзандлари, қариндош-уруғлари, таниш-билишларига эмас, қандайдир клублар фаолиятини ривожлантиришга сарфлашни васият қилишаркан. Табиий, бу ерда бир сир бордек туюлади. Шу боис изқуварлар ва ҳуқуқшунослар бу масалага жиддий эътибор бера бошлашди. Диний манбаларда ўз жонига қасд қилишнинг ҳар қандай ҳолат ва сабаблари қаттиқ қораланади.

Абу Ҳурайра (розияллоҳу анҳу) ривоят қилган ҳадиси шарифда ўзини ўлдирган кишининг жазоси очиқ айтилган: “Ким ўзини бир

темир парчаси билан ўлдирса, жаҳаннам ўтида абадий равишда темир парчаси билан ўзини ўлдириб азобланиб ётади. Ким захар ичиб ўзини ўлдирса, доимий равишда захарланиб жаҳаннам ўтида азобланади. Ким ўзини тоғдан ташлаб юборса, доимий равишда жаҳаннам ўтида ўзини ташлаб ўлдириб, азобланади”.

Имом Бухорий ривоят қилган ҳадиси кудсийда Аллоҳ таоло марҳамат қилади: “Бандам ўзини ўзи ўлдириб, мен унга берган умримга шукр қилмай, шошилди. Шунинг учун унга жаннатни абадий ҳаром қилдим”.

Имом Бухорий Абу Ҳурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилган ҳадисда Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Ўзини ўзи бўғган дўзахда ҳам ўзини бўғиб туради. Ўзига ўзи пичоқ урган дўзахда ҳам пичоқ уриб туради”, деганлар. Кўриниб турибди, Исломда ўз жонига қасд қилиш гуноҳи кабиралар (энг оғир гуноҳлар)дан саналади.

Ибн Сирин айтади: “Ўзини ҳалокатга ташлаш Аллоҳ таолонинг раҳматидан умидсизлик белгисидир”. Имом Насафий: “Баъзи жожиллар каби одам ўзини-ўзи ўлдирмаслиги керак”, деганлар. Жобир ибн Самурадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади. “Набийга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ўзини мишқос (катта пичоқ)лар билан ўлдирган одам олиб келинди. У зот унга жаноза ўқимадилар”.

Ўз жонига қасд қилган инсон Аллоҳ таоло раҳматидан узоқ бўлиб, ҳадисларда келтирилганидек, охирада абадий азоб-уқубатга солиниш билан бирга, мусулмоннинг гуноҳларига каффорат бўладиган жаноза намозидан ҳам маҳрум қилинар экан.

Ислом аёлларни эъзозлади, ҳурмат-эҳтиромини ўрнига қўйиб, аёллик латофатини сақлаб қолишга, аёллик вазифаларини тўлиқ адо этиш туфайли жамиятга, Ватанига, динига сидқидилдан хизмат қилишга чақиради. Хуллас, ҳар инсон Аллоҳнинг раҳматидан маҳрум этувчи ҳар қандай ишдан узоқ бўлиши керак.

Гулчеҳра ЗОКИРОВА,
“Ҳадичаи Кубро” аёл-қизлар ўрта-маҳсус
Ислом билим юрти мударрисаси

Аллоҳ таоло имонли кишиларни таъриф-
лаб бундай марҳамат қилади: **“Улар**
(мўминлар) (одамларнинг берган) **омонатлари-**
га ва (ўзаро боғлаган) **аҳд-паймонларига рио-**
этувчидирлар” (*Мўминун, 8*).

Вафодорлик юксак инсоний фазилат. Зеро,
Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) аҳдига
вафо қилишда биз умматларга муносиб ўрнак
бўлганлар. У зотнинг бирор марта ҳам ваъдасига
хилоф иш қилмаганлари тарихдан маълум.

Абу Хурайрадан (розияллоҳу анҳу) ривоят
қилинади: Набий (соллаллоҳу алайҳи ва саллам)
бундай дедилар: «Аллоҳ азза ва жалла дейди: “Мен
Қиёмат куни уч тоифа одамга даъво қиламан: Ме-
нинг номим бирла
онт ичиб, ваъда
бериб, ваъдасига
вафо қилмаганга,
озод одамни (қул
қилиб) сотиб, пу-
лини еганга ва бир
одамни ёллаб ишлатиб, сўнг
ҳақини бермаганга”».

Ваъда ҳар хил бўлади.
Баъзилари ёмонликка хиз-
мат қилади. Расулуллоҳ
(соллаллоҳу алайҳи ва
саллам): “Ким бир ишга
қасам ичиб, кейин у ишда
яхшилик йўқлигини билса,
дарҳол қасамига каффорат бе-
риб, яхши ишни қилсин”, деди-
лар (*Имом Муслим ривояти*). Де-
мак, ёмонликка хизмат қилувчи ваъ-
дани бузиш гуноҳ эмас, балки савобдир.

Ваъдаларнинг энг улуғи банда билан
Аллоҳ ўртасидаги аҳддир. Зеро, Аллоҳ тао-
ло одамни яратди, унга турли неъматлар бер-
ди ва бу ҳақиқатни банда билиб, эътироф эти-
шини, Аллоҳнинг меҳрибонлигидан хабарсиз
бўлмаслигини, инкор этмаслигини хоҳлади.

«Мен сизларга (дунёда) билдириб: “Эй
Одам болалари! Шайтонга ибодат (итоат)
қилманглар, чунки у сизларга очик душман-
дир. Менга ибодат қилингиз! Мана шу тўғри
йўлдир”, демаганмидим?» (*Ёсин, 60–61*).

Мусулмон киши ўтмишига назар солиши ва
ундан тўғри хулоса чиқариб, шукр қилиши зарур.
Ўтмишини унутиб, шукрдан юз ўгириш неъматга
хиёнат ҳисобланади. Шифо берсанг, бой қилсанг,
сени унутмайман, дея ваъда бериб, бажармаслик
келгусидаги яхшилик ва неъматнинг заволига са-

баб бўлади. Мадина аҳлидан Саълаба деган ки-
ши ансорийлар билан суҳбатлашиб ўтирганида:
“Агар Аллоҳ таоло менга Ўз фазлидан мол-дунё
ато этса эди, ҳар бир ҳақдорнинг насибасини
ўрнига қўярдим, муҳтожларга садақалар берар-
дим, қариндошларим ҳолидан хабар олардим”, деб
ваъда беради. Оз фурсатда амакиваччаси оламдан
ўтиб, катта меросга эга бўлади. Аммо берган ваъ-
даларидан бирортасини бажармайди. Унга танбех
учун қуйидаги ояти қарима нозил бўлади:

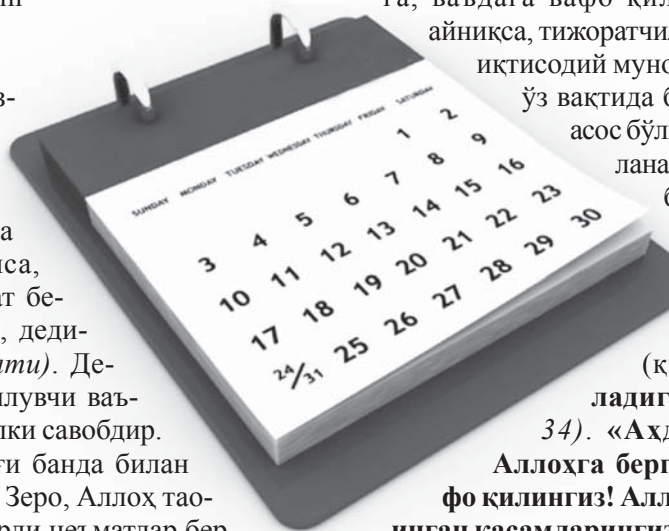
«Улар орасида: “Агар бизга (Аллоҳ) фазли
(бойлиги)дан берса, албатта, садақа қилурмиз
ва солих (киши)лардан бўлурмиз”, деб Аллоҳ
билан аҳдлашадиганлар ҳам бор. Аллоҳ улар-
га фазлидан бергани-
да эса, (улар) унга ба-
хиллик қилдилар ва
юз ўгириб кетдилар»
(*Тавба, 75–76*).

Динимиз инсонлар-
ни аҳдни бажариш-
га, ваъдага вафо қилишга ундар экан,
айниқса, тижоратчилар орасида ва турли
иқтисодий муносабатларда ваъдани
ўз вақтида бажариш энг муҳим
асос бўлиши алоҳида таъкид-
ланади. Аллоҳ таолонинг
бир неча буйруқлари
бор: **«...Аҳдга**
вафо
қилинглар!
Зеро, аҳд-паймон
(қиёмат куни) **сўра-**
ладиган ишдир» (*Исро,*
34). **«Аҳдлашганингизда,**
Аллоҳга берган аҳдингизга ва-
фо қилингиз! Аллоҳни кафил қилиб,
ичган қасамларингизни (Аллоҳ номи би-
лан) мустаҳкам қилганингиздан кейин буз-
мангиз! Албатта, Аллоҳ қилаётган ишларин-
гизни билур» (*Наҳл, 91*).

Инсоннинг аҳдига вафо қилиши дунёда улуғлик
топишига, охираатда мағфират ва марҳаматга эри-
шувига асос бўлиши ушбу ояти қарима мазмунида
очик кўринади: **«“...Сизларга инъом этган неъ-**
матимни эслангиз, аҳдимга вафо қилингиз, то-
ки Мен ҳам сизларнинг аҳдингизга вафо қилай
ва Мендангина қўрқингиз!» (*Бақара, 40*).

Меҳмонали ҒУЛОМОВ,
Қашқадарё вилояти Қамати тумани
“Санчиқул” жоме масжиди имом-хатиби

ВАЪДА ВАФОСИ БИЛАН ГЎЗАЛ

ИНДОНЕЗИЯ РЕСПУБЛИКАСИ

Жуғрофий ўрни: Жанубий-шарқий Осиёда – Малайя ороллар тўдаси ва Янги Гвинея оролининг ғарбий қисмида жойлашган. Соҳилларини Тинч ва Ҳинд уммони сувлари ювиб туради. Қуруқликдаги чегаралари Малайзия, Папуа-Янги Гвинея ва Шарқий Тимор билан туташган. Индонезия ҳудуди ўн етти мингта оролдан ташкил топган.

Тарихи: Мамлакат номи “Индия ва юнонча “не-сос” – орол сўзларидан келиб чиққан, “Ҳиндистон ороли” маъносини англатади. Бу ном илк бор XVIII аср манбаларида қайд этилган.

Индонезия энг қадимги маданият бешикларидан. Олимлар фикрича, бу ерларда одамлар миллион йиллар олдин ҳам яшаган. Милоддан олдинги III–I асрларда илк давлатлар шакллана бошлаган. Бироқ ўлкадаги тарихда номи қолган биринчи давлат – Қутай милодий IV асрга тегишли. VII аср сўнгида Суматра оролида ташкил топган Шриважая давлати чегаралари бир қанча оролларни бирлаштирди. Бу қироллик XIV асрга қадар ҳукм сурди ва бутун

Майдони: 1 919 440 кв. км.

Аҳолиси: 245 000 000 дан ортиқ.

Пойтахти: Жакарта шаҳри.

Тузуми: республика.

Давлат бошлиғи: президент.

Маъмурий тузилиши: 31 та вилоятга бўлинади.

Йирик шаҳарлари: Жакарта, Сурабая, Бандунг, Бекаси, Медан, Тангеранг, Депок, Семаранг.

Пул бирлиги: индонезия рупияси.

Суматра оролини, Ява, Малакка ороллари катта қисмини назорати остида тутиб турди. Шриважая ва IV–XIII асрларда ҳудудда ҳукм сурган майда давлатлар Ҳиндистоннинг кучли маданий таъсири остида бўлди. 1239 йили мўғул хони Хубилайни енгган маҳаллий ҳоким Раден Вижай Мажапахит қироллигига асос солди. XIV аср сўнгига бориб, Мажапахит қироллиги бугунги Индонезиянинг аксарият қисмини ўз ичига олди.

XIII асрда ҳудудда Ислом дини кенг тарқала бошлади. XIV асрда Суматра ороли шимолида жойлашган Пасай беклиги минтақадаги биринчи мусулмон давлат бўлди. XV–XVI асрларда Мажапахит қироллиги ўрнида вужудга келган Матарам, Бантам, Демак каби давлатлар ҳам Исломга давлат дини мақомини берди. XVI аср адоғига келиб, Ислом ҳудуддаги асосий расмий динга айланди.

XVI асрдан ҳозирги Индонезия тупроқлари

Оврупа истилочиларининг қадами етди. Бу ҳудуд хуштаъм доривор ва зираворлари билан машҳур эди. Бозорда бу маҳсулотларга талаб ошди ва истилочилар зиравор савдоси назоратини қўлга олиш пайига тушди. Биринчи бўлиб бу ишга португаллар киришди. XVII асрда эса Оврупанинг бир қатор давлатлари ҳам қурашга қўшилди. Улар ичида Нидерландия фаол ҳаракат бошлади. 1602 йили голландлар “Ост Индия” компаниясига асос солди. Компания аста-секин ҳозирги Индонезиянинг шарқий ва ғарбий ҳудудларини эгаллади. Эгалланган жойлар “Нидерландия Ост Индияси” деган генерал-губернаторликка айлантирилди. Компания чегараларини тобора кенгайтириб борди, ҳудуддаги бир қанча мустақил давлатларни ҳам ўз таъсири остига олди. Оврупада зираворларга талаб тушиб кетгач, компания даромадларини қаҳва, шакар, тамаки, нил бўёғи савдосидан ва солиқлардан олишга ўтди. 1780–84-йиллардаги инглиз-голланд урушидан сўнг “Ост Индия” инқирозга учради. Индонезия ҳудудида гарчи ком-

пания ҳукмронлиги тугатилган бўлса-да, унинг ўрнига Нидерландия ҳукумати келди, бошқарувда ҳеч қандай ўзгариш бўлмади.

1811 йили мустамлака Буюк Британия тасарруфига ўтди. Бироқ ҳудудда ҳукмронлик ўрнатиш учун кураш тўхтаб қолмади, Нидерландия, Британия ва Франция каби давлатлар доимо шу курашнинг ичида бўлди. Маҳаллий аҳоли орасидаги норозилик ҳам тобора кучайиб, миллий-озодлик ҳаракатига айланди. 1908 йили тузилган “Буди утомо” ва 1911 йили таъсис этилган “Сарекат Ислох” ташкилотлари мустақиллик ғоясини илгари сурди. “Ост Индия” компанияси маҳаллий аҳоли билан мурося қилишга мажбур бўлди ва 1918 йили “Халқ кенгаши” номидаги ҳукумат органини ташкил этди. Бу кенгаш генерал-губернаторга молиявий масалаларда маслаҳат беришга ҳақли эди. У 1925 йилдан қонун ташаббускорлиги мақомига эга бўлди, бироқ ҳар қандай қонун-қоида барибир генерал-губернаторнинг розилиги билан қабул қилинарди.

1943–45-йилларда Индонезиянинг турли минтақаларида японлар ҳукмронлигига қарши кўзғолонлар бўлди. Натижада 1945 йилнинг 15 августида Япония енгилганини расман тан олди.

1945 йилнинг 17 августида Индонезия мустақиллик бўйича комиссияси мамлакат озодлигини эълон қилди. 1946 йили Голландия мамлакат мустақиллигини рад этди ва Жакартани эгаллади. Шундан сўнг Индонезия пойтахти вақтинча Жакарта шаҳрига

кўчирилди. БМТ аралашуви билан тинчлик шартномаси тузилди. Бироқ Нидерландия 1948 йил декабрида яна уруш ҳаракатларини бошлади ва Жакарта шаҳрини забт этди. Бундан сўнг мамлакат пойтахти Букиттинги шаҳрига кўчирилди. БМТ яна давлатлар орасига тушди ва 1949 йил ноябрда Индонезия билан бир қаторда “Ост Индия” эгаллик қилган ҳудуднинг маълум бир қисмини қамровчи Индонезия Кўшма Штатлари ташкил этилди. Бироқ Штатлар кўп “умр кўрмади”, 1950 йил

23 майда дипломатик алоқа ўрнатган.

Иқтисоди. Қишлоқ хўжалиги ва саноатга асосланган. Миллий рақобатбардошлик таснифига кўра, 2010 йили дунёда 44-ўринни эгаллаган. Йиллик иқтисодий ўсиши 6,1 фоиз – дунёда 50-ўринда. Иқтисодиётни ташкил этишнинг замонавий аграр-саноат модели 1980–1990 йилларда шаклланди. Шу йилларда давлат бозор муносабатларини яхшилаш, ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳасини такомиллаштириш, кредит-

феврал-май ойларида ихтиёр равишда Индонезия Республикаси таркибига кирди. 1950 йил 6 августда Индонезия унитар (қўшма) давлат деб эълон қилинди. 1956 йил апрелида эса мамлакат ҳукумати Индонезия учун асоратли бўлган битимларни тан олмаслик ҳақида қарор қабул қилди.

Индонезия 1950 йилдан БМТ аъзоси. Миллий байрами – 17 август – Мустақиллик эълон қилинган кун (1945 й.). Ўзбекистон билан 1992 йил

молия тизими самарадорлигини оширишга қаратилган бир қатор ислохотларни амалга оширди. 1997–1998 йилларда юз берган Осие молиявий-иқтисодий инқирози мамлакат иқтисодиётига катта зарар етказди. Унинг асоратлари 2004–2005 йилларгача сақланиб қолди. 2007 йилга келибгина, инқироз оқибатлари бутунлай бартараф этилди, йиллик иқтисодий ўсиш 6 фоизга етказилди.

Озиқ-овқат, кимё, тўқимачилик, тамаки, машина ва ас-

боб-ускуналар, қоғоз ишлаб чиқариш каби соҳалар саноатнинг асосий тармоқларидир. Кичик корхоналар ва оилавий цехларнинг кўпчилиги енгил саноат ва озиқ-овқат саноатида фаолият юритади. Кон саноатига асосан давлатга қарашли миллий компаниялар эгаллик қилади. Бир кунда ўртача 1,02 миллион баррелдан ортиқроқ нефт казиб олинади. Йилига 85,7 миллиард куб-метр табиий газ қайта ишланади.

Қишлоқ хўжалиги мамлакат ялпи ички маҳсулотининг 14 фоиздан ортиқроғини ташкил этади. Аҳолининг 38 фоизи айни шу соҳада ишлайди. Индонезия ҳудудининг ўн уч фоизда деҳқончилик қилинади, шу майдоннинг учдан бир қисми суғориладиган ерлардан иборат. Жуда кўп қишлоқ хўжалик экинларини етиштириш бўйича мамлакат дунёда етакчилардан саналади. Жумладан, кассава, мойли палма, саго палмаси етиштириш бўйича дунёда биринчи; батат, какао, қалампир ва каучукли ўсимликлар етиштириш бўйича эса жаҳонда иккинчи ўринда туради.

Қишлоқ хўжалиги охириги йигирма йил ичида жадал

суръатларда ривожланди. Массалан, 2009 йили 64,4 миллион тонна шоли етиштирилди, яъни бу борада дунёда учинчи ўрин забт этилди. Эътиборлиси, 1980-йилларда Индонезия гуруч билан ўзини зўрға таъминлай олган, холос.

Аҳолиси. Аҳоли сони бўйича дунёда тўртинчи ўринда. 57,5 фоиз аҳоли Ява оролида яшайди. Бу орол мамлакат ҳудудининг бор-йўғи етти фоизини ташкил этади ва сайёрамизнинг аҳоли энг тиғиз ўрнашган жойларидан бири саналади. Индонезияликларнинг 44 фоизи шаҳарларда яшайди. 2010 йил ҳолатига кўра, мамлакатдаги ўн битта шаҳар бир миллиондан ортиқ аҳолига эга.

Индонезияда уч юзга яқин миллат вакиллари яшайди. Улар орасида яваликлар (аҳолининг 40 фоизи), сундалар (15 фоиз), мадураликлар (4 фоизга яқини) кўпчиликни ташкил этади. Давлат тили индонез тили.

Дини. Аҳолининг саксон саккиз фоизи – мусулмонлар. Асосан суннийлар, шиа мазҳабидагилар бир миллионга яқин. 2011 йили икки мазҳаб ўртасидаги ўзаро биродарлик, бир-бирини тушуниш-

ни шакллантириш мақсадида Жакартада сунний-шиа диний кенгаши тузилган. Насронийликка 8,7 фоиз аҳоли эътиқод қилади. Шунингдек, ҳиндуийлар, буддавийлар ва маҳаллий дин вакиллари ҳам бор.

Ислом Индонезия ҳудудида XII аср бошларида Ғарбий Ҳиндистондан келган савдогарлар туфайли ёйила борган. Бу ерга анча олдин, VIII асрларда мусулмон араб савдогарлари келгани ҳақида ҳам маълумотлар бор. XIII–XIV асрларда Ислом кенг тарқалди, турмушнинг барча соҳаларига чуқур кириб борди.

Пойтахт Жакартадаги “Истиклол” миллий масжиди мамлакат мустақиллигига бағишлаб қурилган. 1978 йили очилган бу жоме Жануби-шарқий Осиёдаги энг катта масжид ҳисобланади. У бир пайтнинг ўзида бир юз йигирма минг намозхонни сиғдира олади. Ҳар йили икки юз қирқ минг нафар индонезиялик ҳаж ибодатини адо этади. Мамлакатда олти юзта олий ўқув юрти бор, улардан бир юз ўттизтаси исломий илм масканидир.

Орифжон МАДВАЛИЕВ
тайёрлади.

ЭНГ ЁМОН РИБО

Саид ибн Зайдан (розияллоҳу анху) ривоят қилинади: “Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай дедилар: “Рибонинг энг ёмони мусулмонни ноҳақ бадном қилишдир” (*Абу Довуд*).

Ғийбат кишининг йўқлигида унинг ёмон сифатларини сўзлашдир. Агар ўша сифат унда бўлмаса, ғийбат эмас, тухмат бўлади. Тухмат ғийбатдан ҳам оғирроқ гуноҳдир. Динимиз кишининг нафақат моли ва жони, балки ор-номуси ва шаъни ҳам дахлсизлигини баён этиб, уни топташдан қайтаради. Ғийбат кишилик жамиятини емирадиган ижтимоий касалликдир. Зарари катталиги ва асорати оғирлиги учун ҳам Куръони карим ва ҳадиси шарифларда ғийбатдан қатъий қайтарилган.

Ҳадис матнидаги “рибонинг энг ёмони” деб таржима қилинган “арбар-рибо” ибораси “энг кўп азобга сабаб бўладиган”, “қаттиқ ҳаром” каби маъноларни ҳам билдиради. Бу ўринда кўзда тутилган нарса ғийбатдир. Чунки бировнинг обрўсини ғийбат билан туширилади. Ғийбатнинг бунчалик ёмон бўлиши шарафнинг молдан қимматлироқ экани сабаблидир. Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) “Ҳар бир мусулмоннинг қони, моли, обрўси бошқа мусулмонга ҳаромдир”, деган мазмунда ҳадислари ҳам бор.

Динимизда рибо (судхўрлик) қаттиқ қораланган, у қатъий қайтарилган улкан гуноҳлардандир. Бу ўринда эса ғийбатнинг ундан ҳам каттароқ гуноҳ экани ба-

ён этилмоқда. Тибий айтади: “Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бу билан обрўни муболаға маъносида мол жинсига қўшганлар ва рибони икки турга бўлганлар: биринчи тури ҳаммага маълум судхўрлик, яъни берган қарзини фоизи билан қайтариб олиш. Иккинчи тури эса бошқаларнинг обрўсига тил теккизишдир. Ҳадисда иккинчи рибо биринчисидан ёмонроқ экани билдирилган”. Ғийбатнинг бунчалик ёмонлиши, унинг ижтимоий касалликларга сабаб бўлиши, уларни тузатиш жуда мушкуллигидандир.

Ғийбатнинг зарари катта бўлганидек, гуноҳи ҳам улкандир. Бу борада “Олов ўтинни еб битирганидек, ғийбат бутун солиҳ амалларни еб битиради” мазмунда ҳадис ворид бўлган. Ҳа, олов тўп-тўп ўтинни бир зумда ёндириб кулга айлантиради. Бутун ҳаётимиз давомида минг бир машаққат билан ўқилган намозлар, тутилган рўзалару берилган садақалар савоби бепарволик билан айтган бир икки оғиз ғийбатимиз боис кўкка соврилиши хавфи бор. Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) қатъий огоҳлантиришлари шундандир.

Бировнинг шаънига мос келмайдиган ҳар қандай гап, унинг обрўсига тил теккизиш, шаънига доғ тушириш ёмонлик қилиш доирасига киради.

Ҳадисдаги “ноҳақ” сўзига асосланиб олимлар баъзи ҳолатларда ғийбат қилиш жозиз, деган ҳукм чиқарганлар. Зулмга учраган, ҳуқуқи топталган киши шикоят қилишга ҳақи бор ва бу гуноҳ эмас. Бундан ташқари, «(Эй имон келтирганлар,) **агар интиқом олмоқчи бўлсангизлар, у ҳолда фақат сизларга етказилган зиён баробарида интиқом олингиз! Агар (интиқом олмай) сабр қилсангизлар, албатта, бу сабр қилувчи кишилар учун яхшироқдир**» (*Наҳл, 126*). Аммо ғийбат масаласида етказилган зиён миқдорини аниқлаш ва шу миқдор ғийбат қилиш билан жавоб қайтариш жуда қийин. Кўп ҳолларда ундан ҳам ошириб, зулмга ўтиб кетиш эҳтимоли бўлади. Бундай нозик ҳуқуқдан фойдалангандан кўра, оятда айтилган яхшироқ жиҳат – сабрни танлаш фойдадир. Бу борада энг тўғри йўл ғийбат оловини сукут ва кечирим суви билан сўндиришдир.

Манбалар асосида
Нўъмон АБДУЛМАЖИД
тайёрлади.

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Ёрдам қўлини чўзди

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг инсонпарварлик ёрдами бўйича маслаҳатчиси Валерий Эймос Сурияга сафар қилди. У давлат раҳбари Башар Асад билан учрашиб, тинч аҳолига моддий ёрдам кўрсатиш масаласи ҳақида гаплашди. Қуни кеча Саудия Арабистонида Ислom ҳамкорлик ташкилотиинг навбатдан ташқари ўтказилган йиғилишида ҳам шу масала кўрилди. БМТ бош котиби Пан Ги Мун Бирма ва Суриядаги оғир аҳволни тинч йўл билан ҳал қилиш ҳамда ташкилотга аъзо давлатлар бир ёқадан бош чиқариб, яхши ечим топиши зарурлигини таъкидлади. Касалларга тиббий ёрдам кўрсатиш ва муҳтожларни озиқ-овқат билан таъминлаш кераклигини эслатди.

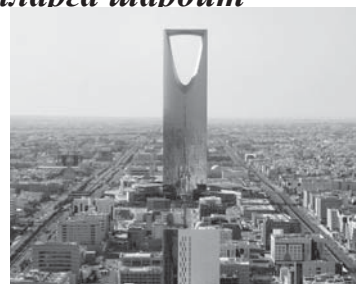
Қуръон ҳафталиги

Август ойи ўрталарида Остона шаҳридаги “Нур Остона” масжидида “Қуръони карим ҳафталиги” мавзуида анжуман ўтказилди. Қуръони каримнинг турли кўринишдаги безакли, ипак ва пахта қоғозларига кўчирилган кўлёмза ҳамда тошбосма нусхалари намойиш этилди. Тадбирни Эроннинг Қозоғистондаги элчихонаси маданият маркази ташкил қилди. Рамазон ойида ўтказилган тадбирда олимлар, ёзувчилар, халқаро ташкилот, институт ва мамлакатда фаолият юритаётган илмий-маданий марказлар вакиллари иштирок этишди.

Ногиронларга шароит

Ислom олами уюшмаси бошқа халқаро ташкилотлар билан ҳамкорликда янги лойиҳа устида иш олиб бормоқда. Ушбу лойиҳага асосан

ногиронларга енгиллик бўлсин деб масжидларга махсус мосламалар ўрнатилади. Жумладан, зинадан чиқишга қийналадиганлар учун эскалатор, карлар учун минораларга азонни англатувчи ўчиб-ёнар чироклар ўрнатилиши, кўзи ожизлар учун деворларга тутқичлар ва махсус гиламлар тўшалиши кўзда тутилган. Бундай қулайликларни энг қадимий масжидлардан бошлаш режалаштирилган.

Ислom тинчлик дини

Покистон ахборот ва маданият вазири Саид Самсам Бухорий “Салом янгиликлар” халқаро телеканалига Ислom динининг дунё микёсида тутган ўрни ҳақида суҳбат берди. Саид Бухорий дунёда муслмон аҳолининг кўпайиши оврупаликларни тобора қизиқтираётгани эътиборга лойиқлигини айтди. Жаҳоннинг турли бурчакларида содир бўлган нохуш воқеаларнинг Ислom динига алоқаси йўқлигини қайд этди. Бузғунчилик ва кўпорувчилик ҳаракатлари эса динимизга буткул терс экани, Ислom тинчлик, тотувлик дини эканини Ислomнинг асл моҳиятини Қуръони карим ва Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадиси шарифларида баён қилинганидек соф ҳолда халққа етказиш, тушунтириш олимлар, дин арбобларининг муҳим вазифаси эканини таъкидлади.

Музей ишга тушди

Қоҳирадаги Ислом маданияти музейи саккиз йиллик таъмирдан сўнг фойдаланишга топширилди. Қадимий музейнинг йигирма бешта кўргазма залида юз мингдан ортиқ китоб, санъат асарлари ва турли ноёб буюмлар бор. Ушбу тарихий экспонатларнинг икки мингга яқини жуда қадимийдир. Кўргазмада намоиш этилаётган буюмлар турли – уммавийлар, аббосийлар, фотимийлар, мамлуклар ва усмонийлар даврига оид бўлиб, улар қадимий Андалус, Леванта, Туркия, Ҳиндистон ва Хитой каби давлатлардан келтирилган.

Ёдгорлик ватанига қайтарилди

Туркия маданият ва саёҳат вазири Эртутрул Гунай ўн йил олдин изсиз йўқолган қадимий ёдгорлик топилганини маълум қилди. Изник шаҳри кулоллариининг қўл меҳнати маҳсули бўлган ушбу маҳсус ойна 2001 йилгача Бурса шаҳридаги “Синан пошо” жомеига ўрнатилган эди. Сўнг номаълум шахслар томонидан Буюк Британияга олиб кетилган экан. Мутахассислар томонидан юқори баҳо берилган ушбу асар ўз ватанига қайтарилди. У сўнгги ўн йил ичида дунё саёҳатчилари орасида шуҳрат қозонган. Минг йиллик тарихга эга ушбу обида ўттиз тўртта ҳаво рангли ойна бўлақларидан иборат. Нақшин безакли бўлақларга хаттотлик санъати билан Қуръони каримнинг бир ояти ёзилган.

Марказ ишга тушди

Эрон Ислом Республикаси ташқи ишлар вазирлигининг халқаро тадқиқот департаменти қошида инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш маркази очилди. Техрон шаҳридаги ушбу марказ Эрон ташқи ишлар вазири Али Акбар Солихий ташаббуси билан ташкил қилинди. Бир юз йигирмата давлат вакилларида иборат ушбу институт аъзолик сони жиҳатидан Бирлашган миллатлар ташкилотидан кейинги ўринни эгаллади. Марказ уюшган ҳолда миллатлар ва маданиятларни яқинлаштириш ҳамда инсон ҳуқуқларини кенг қўламда ҳимоя қилиш билан шуғулланади.

МУБОРАК ДУО

Умму Сулайм ўғли Анаснинг Пайғамбаримизга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) хизмат қилишини, таълим олиб, динни ўрганишини истади. Ўша вақтларда Анас ўн ёшда эди. Умму Салайм Пайғамбаримизга (алайҳиссалом): “Бу менинг ёзув-чизувни биладиган ўғлим”, деди ва Расулulloҳдан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳақиқа дуо қилишларини сўради. У зот: “Аллоҳ, унинг молини ҳам, зурриётларини ҳам кўпайтиргин ва унга берган нарсаларининг баракали қилгин”, деб дуо қилдилар. Анас ўн йил Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) хизматида бўлди.

Анас айтади: Расулulloҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ўн йил хизмат қилдим, у зот менга ҳеч қачон “уф” демадилар, “Нима учун бунни қилдинг?” ёки: “Нима учун бунни қилмадинг?” деб танбех бермадилар (*Термизий ривояти*). Бошқа бир ўринда эса бундай ҳикоя қилади: Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) одамларнинг энг гўзал хулқлиси эдилар. Бир куни улар мени бир ишга буюрдилар. Мен эса “Аллоҳга қасам, бормайман”, дедим. Лекин ичимда жон-жон деб тургандим. Кейин йўлга чиқдим. Бозорда ўйнаб юрган болалар олдидан ўтатуриб, уларга қўшилиб кетдим. Бир пайт кимдир бўйнимга қўлларини қўйди. Қарасам, Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) экан. У зот қулиб: “Эй Унайс, мен буюрган ишга бориб келгин”, дедилар. Мен: “Албатта бориб келаман, ё Расулulloҳ”, дедим (*Имом Муслим, Абу Довуд ривояти*).

Анас ибн Молик узоқ умр кўрди ва саҳобалардан энг охирги бўлиб вафот этди. Муборак дуо баракотидан болалари ва набиралари юз нафардан ошиб кетди. Расулulloҳдан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) икки минг икки юздан ортиқ ҳадис ривоят қилди.

Юлдуз АСҚАР қизи
тайёрлади.

Сафтер НАГАЕВ

Сафтер Нагаев 1941 йили 1 январда Қиримнинг Алушта тумани Кичик ўзан қишлоғида туғилган. 1944 йилги сургунда онаси билан бирга Ўзбекистоннинг Фарғона вилояти ҳозирги Учкўприк туманига келиб тушади. Шу ерда ўрта мактабни тамомлаб, 1957 йил Тошкент Давлат университети журналистика факултетига ўқишга киради.

Сафтер Нагаев Ўзбекистон Ёзувчилари уюшмаси аъзоси эди. Унинг энг салмоқли асарлари қиримтатар адабиётида жиддий воқеа бўларди. “Маданий инқилоб аскарлари”, “Кўнгилга яқин одамлар”, “Фидокорлик”, “Исмоилбейнинг Туркистон сафари”, “Саҳролар алангаси”, “Минг бир ўлимни енгиб” ва бошқа китоблари адабиёт оламида ўзига хос из қолдирган. У халқаро “Аҳмад Яссавий” мукофоти ва “Дўстлик” ордени билан тақдирланган. Адиб 2009 йил 2 июнда вафот этди. “Келдингми, балам?..” номли эссесини ёзувчи онасига бағишлаган бўлиб, унда халқимизнинг бағрикенглик, меҳмондўстлик каби фазилатлари акс этади. Қуйида ушбу эсседан парчалар чоп этилмоқда.

КЕЛДИНГМИ, БАЛАМ?..

“Келдингми, балам?..” Бу ибора мен учун бир тимсол. Уйга қайтиб, эшикдан ичкарига қадам босар-босмасимдан раҳматли онам мени шундай деб кутиб оларди.

Менинг қимматли онажоним оддийгина аёл эди. Исмини зўрға ёзар, керакли қоғозларга “Робия” деб имзо қўярди, ожизагинам. Ёш бева қолиб, уч ўғлини кўлидан келганича тарбиялаган бир қишлоқлик муниса эди менинг онам...

2002 йилнинг 20 июли. Ёз чилласида сўнгги марта Тошкентнинг Дўмбиробод қабристонига бордим. Онамнинг қабрига яқин келдим. Шунда секингина, мулойим овоз билан “Келдингми, балам?..” деган сўзлари қулоғимга чалингандек бўлди. Сергак тортиб, атрофга алангладим. Ҳеч ким йўқ. Қабрининг оёқ тарафига ўтиб, чўккаладим. Дуо қилиш учун қўлларимни очдим, аммо тилим айланмас, овозим чиқмасди. Гўё ичимдан бир нарса узилгандек... Ғам-андухга ботиб, гапира бошладим: “Онажон, мени кечиринг, энди олдингидек ёнингизга тез-тез келолмайман. Она тупроққа, сиз ва мен дунёга келган диёрга қайтишга, узок йиллар сургунликлар сурони олиб келган ва соғ-омон қолишимиз учун

бағрини очган бу ўлкани тарк этишга мажбурман. Отам ётган маконга қайтаман. Оёқларим йўлда, кўзларим орқада, сиз билан видолашаман...”

Бир амаллаб қабристондан чиқдим. Йўл бўйи хаёлот дунёсига чўмиб, онамнинг долғали ҳаёти ҳақидаги хотираларимни бир-бир саҳифалаб борардим. Кўз ўнгимда онажонимнинг умр йўли қаергадир ошиққан поезд вагонлари каби гавдаланди. Машаққатли, оғир, чидаш қийин бўлган кунларимиз ипга тизилган мунчоқдек кўз ўнгимда кетма-кет пайдо бўларди...

Онам ўттиз ёшида уч боласи билан бева қолган. Орадан кўп вақт ўтмай, машъум уруш бошланади. Онамнинг исми Робия, Алушта туманининг Темирчи қишлоғидан бўлган. Оилада уч қиз ва бир ўғил бўлиб, Усмон тоғам урушга кетиб, қайтмайди. Кичик холам Хадичанинг эри Умар Муродов ҳам урушга кетиб, дом-дараксиз кетган. Бу воқеалардан кейин холаларим Темирчига қайтишга қарор қилишади ва онамни ҳам ўзлари билан бирга олиб кетмоқчи бўлишади. Аммо онам: “Болаларимнинг отасининг уйини ташлаб кетмайман”, деб Кичик ўзанда қолади.

Қишлоғимизни тарк қилиш воқеаси ҳам

аянчли хотира бўлиб қолган. Онам эрта тонгда гира-шира маҳали, болаларим тургунича боғларни суғораман, деб боғчага тушиб кетади. Шу пайт аскарлар уйма-уй юриб, одамларнинг уйига бостириб кириб, қишлоқнинг бир ерига мол ҳайдагандек ҳайдаб келтиришади. Шунда ҳовлимизда яшайдиган Тўқтар амакининг хотини София янга ораларида овсини Робия йўқлигини билиб, катта қизи Умайяни яширинча уйга жўнатади. Бизни келса, уйда аскарларни кўради. Улар бизни уйғотишади. Мен: “Онам қаерда?” деб қичкириб йиғлай бошлайман. Умайя опа вазиятни тушуниб, боғчага югуради ва узоқдан: “Робия янга, тезроқ келинг, бизни кўчиришяпти”, деб онамни чақиради. “Тўхта, озгина қолди, шу ерниям суғорай, ҳозир бораман”, дейди у. Опам унга яқин келади-да: “Қишлоқда бир ўзингиз қолдингиз, ташланг шуни!” деб қўлидаги кетмонни олиб отади ва аҳволни тушунтириб, уйга бошлайди.

Қишлоқ паркида халқ тўпланган. Оқшом одамларни Оқмасжид вокзалига келтиришади. Мен темирйўл бўйи ёниб турган чироқларга қараганча, узоққа кетиб қолибман. Онам йиғлаб-сиктаб мени топгунича вокзалда жомадонларимизни ўғирлашган. Шундай қилиб, қаттиқ чарчоқ ва ҳеч вақосиз йўлга чиққанмиз. Шўрлик онамнинг бошида яна не-не балолар бор эди...

Фарғона вилоятининг Молотов туманига келиб тушдик. Командир бир қанча оилани Суюнчол қишлоғи шийпонига жойлаштирди. Қишлоқнинг марказида чойхона ёнида кўлга ўхшаган катта ҳовуз бор эди. Унда уруғлик чигитни увитишарди. Бир оқшом болалар билан ҳовуз ёнида ўйнаётганимизда сувга йиқилиб тушдим. Ивиб шишган чигит томоғимга ёпишиб, мени пастга тортар эди. Бундан хабар топган онам етиб келиб, ўзини сувга отади. Чикармоқчи бўлади, аммо у ҳам бўғила бошлайди. Шунда чойхонада ўтирган ўзбеклар бизни кутқариб қолишади.

Орадан кўп вақт ўтмай онам оғир хасталанди ва уни туман марказига олиб кетишди. Мен акаларим Сайёр ва Диловар билан қолдим. Билмадим, қачон ва қандайдир сақланиб қолган битта жун ёпинчигимиз бор экан. Акам уни тўртта нонга алмаштирган. Кейин бизни туман марказига яқин Пахтачи колхозидаги Бегвача қишлоғига кўчиришди. Онам мактабда ва колхоз идорасида фаррош

бўлиб ишлар, ҳар куни бир неча километр юриб туман марказидан почта ҳам таширди.

* * *

Бир куни онам почтага бораётиб мени ҳам ўзи билан бирга олиб кетди. Қўшни қишлоққа етганимизда онамнинг юзи оқариб, боши айланди шекилли, йўл юзидаги бир уйнинг эшиги олдида тўхтади. Деворга суяниб анча ўтирди. Эшик очилиб, бир киши чикди. Бизни кўриб, яқинлашди-да: “Опа, нима бўлди? Уйга юринг, чой ичволасиз”, деди. Кейин хотинини чақариб: “Бечораларга бирор нарса бер, очга ўхшайди”, деди. Онам бирдан сергак тортди, кўзларини очиб, бегона одамга қаради-да: “Йўқ-йўқ, керакмас. Биз тиланчи эмасмиз. Бир оз ҳолсизландим. Ҳозир кетамиз”, деб ўрнидан турмоқчи бўлди. “Тиланчи эмаслигингиз кўришиб турибди, фақат чарчаган бўлсангиз керак, уйга кириб, иссиқ чой ичинг”, деди ҳалиги киши куюниб. Яхши одамлар экан, онамни ҳовлисига олиб кириб, сўрига чиқаришди, бошига ёстик қўйиб, ётқизишди. Ҳалиги одамнинг хотини онамга иссиқ чой тутди ва кейин бир муддат қаергадир ғойиб бўлди. Мен эса онамнинг ёнида ўтириб, қалтирардим. Қандай қилиб уйга кетишимизни ўйлаб, юзига қараб хавотирланардим. Бир оздан кейин қўлида бир коса сут, қўлтиғида битта нон билан аёл пайдо бўлди. Онамнинг бошига кўлини қўйиб, бир нималар деди. “Кўркма, болам. Онанг ҳозир ўрнидан туради. Сен мана буларни еб ол”, деб косадаги сүтдан пиёлага куйди-да ноннинг ярмини менга узатди. “Насибангиз бор экан. Қўшнимиз ҳозиргина сигирини соғибди, тандирдан нон узибди. Тортинма, болам, ол, ол...”

* * *

1980 йили Ёзувчилар уюшмасига аъзо бўлдим. Аммо негадир аъзолик билетимни беришмади. Онам буни сезмай қолмади: “Балам, нима ташвишинг бор, афт-ангорингга қараб бўлмайди?” деди. Мен унга: “Айтганим билан барибир тушунмайсиз”, дедим. Онам менга қараб: “Тушунмас эмишман. Дунёга келтирганим, бир парча гўштлигидан ўстириб, катта қилганим болам тушунар экан-да, мен тушунмайманми?! Оналар ҳамма нарсани тушунади. Фақат улар ҳеч нарсага аралашмайди. Идиш-товок орасида фарзандининг ташвиши билан яшайди. Майли, хозир айтмасанг, вақти-соати келиб юрагингни очарсан. Лекин билиб қўй, дардингни юрагиннинг энг чуқур жойларида сақла, сени хафа қилганлар маъюслигингни сезишмасин”, деди мардонавор оҳангда.

* * *

Орадан қанча вақт ўтса ҳам уйга қайтганимда гўё кўча эшик қаршида креслога ўтирган онам “Келдингми, балам?” деб мени кутиб оладигандек бўлаверади. Онамни вафотидан кейин Тошкентда яна йигирма йил яшаган бўлсам-да, уйда ёлғиз қолганимда доимо онамнинг “Келдингми, балам?” деган сўзи қулоғимга чалингандек бўлади.

Тошкентни тарк этиш олди қабристонга бориб, видолашган куним кечаси онамни туш кўрдим. Яна одатларига кўра: “Келдингми, балам? Сафаринг хайрли бўлсин”, деди менга яқин келиб, бошимни силадида, мандан узоқлашди...

Зебунисо ҲУСАЙН
таржимаси

Набирамни қўлга олишим билан упанинг нафис ифори димоғимга урилди. Қарийб ўзим билан тенгдош хотиралар гўё бу майин хидга қоришиб кетди.

Кичкиналимда онам синглимни бешикка бойласалар, ёнларидан кетмасдим. Чақалоқнинг қўл-оёқларини тезроқ танғиб, устига кўрпачасини, ёпқични ёпсалар-у, мен бешик тебратсам. Лекин онам шошилмасдилар. Бешикнинг энг тагига тўшаладиган қовуздан тортиб ҳамма кўрпачаларгача охиста силаб-сийпалаб, текислардилар. Уларнинг устидан оппоқ сурпдан тикилган чойшабларни солиб, пахтали ёстикчанинг атрофларига упа сепиб чиқардилар. Кейин “Бисмиллохир раҳмонир

ОНАМ БЕШИК ТУЗАГАНИДА...

раҳим”, – деб синглимни бешикка ётқизиб, унинг ҳам томоғини, қўлтиқлари, оёқчаларини упали пахта билан артардилар. Синглим каттариб, бешикка ётмайдиган бўлиб қолган кунларда дадамнинг жиянлари кўз ёриши арафасида қаттиқ касал бўлиб қолди. Қизалоқ туғилди, аммо онасининг ахволи оғир эди. Шифокорлар гўдакни онасидан ажратиб даволаш кераклигини айтишди. “Мен боқаман”, дедилар онам. Уйимизга Обидахон исмли чақалоқ келди, бешик тузалди. Онажоним бу норасидани ҳам упа хидларига чўмилтириб парваришлай бошладилар... Кейин онаси тузалиб чиқди.

Уйимиздан, кийимларимиздан доим кўнгилга қаттиқ урмайдиган майин упа ҳиди келиб турарди. Йиллар ўтиб, опаларим турмушга узатилди, фарзандли бўлишди. Онам набираларини бешикка солишдан олдин доим бундай тайинлардилар: “Тиникиб ухлаган боланинг иштаҳаси яхши бўлади, инжиклик қилмайди, эмин-эркин ўсади. Болам тиникиб ухласин, соғ бўлсин десанг, жойини, кийимини яхшила. Бешик асбоблари тоза, текис бўлсин. Упанинг ҳиди беозор, баданини упалаб турсанг, ёз кунлари ҳам иссиқлик тошмайди, у ер-бу ери қизариб шилинмайди. Болани қўлига олган одамнинг кўнгли равшан тартади. Сенга айтиб қўяй: бу кичкинтойни ҳали ҳеч нарсани билмайди, деб ўйлама.

Гўдаклар ҳам ҳамма нарсани тушунади, яхшини ёмондан ажратади. Фақат билиб турганларини айтолмайди, холос. Яхши муомала, очиқ юз, хушбўйлик уларга ям ёқади. Нимани кўриб, эшитиб, ҳис қилиб катта бўлса, шунга ўрганади, табиати мослашади...”

Бугун шифокорлар ҳам ёш оналарга чақалоқларнинг бадани қуруқ ва ҳар хил микроблардан ҳимояланиб туриши учун ҳар қуни, албатта, упалаб туриш кераклигини айтишади. Беихтиёр онамни эслайман. Онажон, сизнинг, сизга таълим берган бувижонларимнинг охиратлари обод бўлсин!

Мухтарама УЛУҒОВА

“ЛУВР” МУЗЕЙИ

“Лувр” дунёдаги энг машхур санъат музейларидан биридир. У Париж шаҳри маркази, Сена дарёсининг ўнг қирғоғи, Риволи кўчасида жойлашган. Мажмуа ҳудуди Людовик XIVнинг отлик ҳайкали турган жойдан бошланади.

Ушбу бино 1190 йили қирол Филипп Август қалъаси сифатида барпо этилган. Викинглар ундан Сена дарёсидан кечаётган кемаларни кузатишда фойдаланишди. 1317 йили қирол Карл V уни қароргоҳ қилиб олади. 1528 йили қирол Франциска I қалъани бузиб ташлайди. 1546 йилдан бошлаб Пиер Леско, Генрих II ва Карл IX даврларида бино ёнида янги минора қурилади ва мухташам саройга айланади. 1594 йили Генрих IV Екатерина Медичи буйруғи билан бунёд этилган Тюилри қасрини бирлаштиришга аҳд қилди. Саройнинг тўртбурчак шаклдаги ҳовлисини безатишда меъморлар Лемерсе ва Луи Леволар маҳорат кўрсатишди. Қироллар Людовик XIII ва Людовик XIV ҳукмронлик пайтида мажмуа тўрт баробарга катталаштирилди. Уни безашга Пуссен, Романелли ва Лебрэн сингари машхур рассомлар масъул бўлишди. 1667–1670 йиллари меъмор Клод Перро лойиҳасига асосан сарой ҳовлисига устунлар ўрнатилди. 1682 йили қирол Версал номли қасрга кўчиб ўтгач, “Лувр”ни музей шаклига келтириш фикри туғилди. Наполеон I даврида меъморлар Персе ва Фонен Риволи кўчасининг шимолида қурилиш ишларини бошлади ва 1852 йили Наполеон III даврида яқунига етказди. 1989 йили эса меъмор Йо Минг Пей бошчилигида унга ойнаванд эҳром (пирамида) қўшимча қилинди.

Зиёратчилар учун музей эшиклари илк бор 1793 йил 8 ноябр куни очилган. Француз инкилоби пайтида уни “Наполеон” деб аташган. Музей хазинаси биринчи бўлиб Франциско I ва Людовик XIVларнинг газламага туширилган расмлари тўплами билан тўлдирилган.

Ҳайкалтарошлик асарлари асосан Франция музейидан келтирилган. Музейнинг биринчи директори барон Денон хазинага қурол-аслаҳалар ҳамда Миср ва Яқин Шарқнинг археологик топилмаларини киритди. Экспонатлар турли йўллار билан кўпайтирилди.

Хазинадаги экспонатлар Қадимги Шарқ, Қадимги Миср, Қадимги Юнонистон, Этрурия, Рум, Ислом маданияти, ҳайкаллар, буюмлар, тасвирий санъат ва графика каби бўлимларда сақланади. Шарқ тўпламидаги асарлар ҳам учга

– Мовароуннаҳр; Эрон ва Сурия; Фаластин, Кипр ва бошқа Ўртаер денгизи мамлакатларидан келтирилган санъат асарларига ажратилган. Ушбу ашёлар даврий тасниф бўйича жойлаштирилган.

“Лувр”даги турли маданият, маърифат ва замонларга доир сақланаётган уч юз минг дурдонанинг фақатгина ўттиз беш мингтаси кўргазма заларида намойиш этилади. Зарар етмаслиги учун экспонатлар ҳар уч ойда алмаштириб турилади.

Яқинда Ислом санъати ва маданияти бўлими очилди. Дурдоналар Луврнинг уч минг квадратдан иборат Висконти залига жойлаштирилди. Бўлимнинг очилишига Ислом динига оид нодир асарларнинг кўп ва хилма-хиллиги сабаб бўлди. Музейга дастлаб исломий экспонатлар 1922 йили олиб келинган. Янги лойиҳа бўйича лойиҳага VII–XIX асрларга оид ноёб буюм намуналари киритилди. Ҳозиргача ўн олти мингдан ортиқ нусхадан атиги икки минг уч юзтаси кўргазмага қўйилган эди. Энди эса бой мерос оммага қизиқарли ва тушунарли бўлиши учун янги майдон даврлар бўйича тўрт қисмга бўлинди. Ҳар бир экспонат остига қисқа сатрларда изоҳ берилди. Зиёратчи Атлантикадан тортиб Ҳиндистонгача Ислом олами тарихига сайр қилиш имконига эга. Кўргазмага қўйиладиган нусхалардан энг ноёблари Қуръони карим қўлёзмалари ва Арабистон яриморотидаги қиролликлар саройларида ишлатилган турли буюмлардир.

Музей майдони бўйича жаҳонда учинчи ўринда туради. Бир юз олтмиш минг квадрат метр майдонни эгаллаган ушбу музей зиёратчилари сони бўйича ҳам жаҳонда етакчидир. Йилига саккиз ярим миллион зиёратчи келади. Хоҳловчилар музейнинг www.louvre.fr сайти орқали кенг қамровли маълумотномадан, кутубхона ва виртуал саёҳатдан фойдаланишлари мумкин.

Азизхон ҲАКИМОВ
тайёради.

Қори Муҳаммад Расул 1895 йили Каттакўрғон шахрида дунёга келди. Илк таълимни отасидан олди, сўнгра Қори Ҳроқ ва Зокир домладан Қуръонни тўлиқ ёд олди. Мир Араб мадрасасида ўқиди. Ёшлигидан шеърлар машқ қила бошлайди. Ҳазалари 1914 йили чоп этилган “Маҳдий баъзи”га киритилди. 1931 йили ноҳақ айбланиб, Шимолий Кавказга сургун қилинди, Ватанига 1946 йили қайтди.

Катагон даврида ёзган шеърларига “Ножий” (нажот истовчи) тахаллусини кўярди. Афсус, замон нотинч бўлгани сабабли шеърларининг ҳаммасини сақлаб қололмаган. Қори Муҳаммад Расул 1949–1963 йиллари Каттакўрғон туманидаги Кичиккўрпа қишлоғида истиқомат қилди ва деҳқончилик билан шуғулланди. 1964 йили Каттакўрғон шахрига кўчиб, умрининг охиригача илм ва бадиий ижод билан машғул бўлди. Шаҳар жоме масжидида кўп йиллар имом-хатиблик қилди. Шоир 1989 йили 95 ёшида вафот этди.

Ножий газалларидан намуналар билан танишинг.

Ножий. “Уммон” (1996). Сўзбошидан.

Муҳаммад РАСУЛ НОЖИЙ

Кўзумдин кўксума кўп нам тушубдур

* * *

Элга гар гулзор иси хуш, менга гулрухсор иси,
Бўлса гулрухсор иси, мен найлайн гулзор иси?

Гул исига боғбон таклиф этар ҳар дам мени,
Ёқмағай ҳаргиз димоғимга не гул, не хор иси.

Тебратур гул шохини гулзор аро боди баҳор,
Ёрсиз суд этмағай гар қилса юз изҳор иси.

Атр иси, анбар иси, сунбул иси хушдур вале,
Хуш кўринмайдур менга гар йўқ турур дилдор иси.

Боғ аро гул бўйидин эл бўлғусидур хуш димоғ,
Лек мен бечорага басдур руҳи гулнор иси.

Ножиё, хуш бўлмағай кўнглум жаҳон гулзоридин
Етмағунча то димоғимга висоли ёр иси.

* * *

Етди рихлат вақти, эй дил, барча кўргонинг унут,
Боғла рахтинг, айлағон беҳуда армонинг унут.

Мурғдек тердинг чўқуб ҳирс ила сонсиз доналар,
Донаи ҳирс ила тўлдирган жиғилдонинг унут.

Ҳар тараф жавлон этиб сурдинг маишат даврини,
Бас қил эмди телбалиғ, ул давру давронинг унут.

Хам бўлуб қаддинг, олибсан илгинга эгри асо,
Эй ҳаёсиз, орзуи сарви гулистонинг унут.

Соч окарди, тишларинг бир-бир тўкулди, эй фалон,
Кўнглинг ўлди қора, фикри дурри маржонинг унут.

Арқа-арқа сенга боқиб кетдилар тенгдошлар,
Мен қачон айдим сенгаким, ёди акронинг унут?

Ерга қўйдинг ўз қўлунг бирла неча авлодни,
Кўси навбат кутгил эмди, лаъли хандонинг унут.

Сен учун қозмасдин олдин тимқаро ердин макон,
Оқил эрсанг, Ножиё, айвони кайвонинг унут.

* * *

Кеча кўрдум дилбарим жавлон этар от устина,
Ўйнагандек пар ёзиб лочин чу калхот устина.

Нуктаи холингму ораз узра ё кўз мардуми,
Ким қадалған ҳирсдин боқғанда миръот устина.

Ёшурун ағёр ила ўлтурғанинг ёшурмағил,
Бормадимму мен ўзим карроту маррот устина.

Бўлмадим қонёе лабинг шахдини бир тотмоқ била,
Хайр ўлурди хайр қилсанг боз хайрот устина?

Ёр ташриф айласа, бахту саодатдур менга,
Хуш бўлур хозиқ етушса хаста ҳолот устина.

Сарв қаддимдин дедилар сарфароз ўлди кўнгул,
Етган эрмиш қомати ҳадди камолот устина.

Нарди хуснунг ўйнадим ишқ отин ҳарён секратиб,
Ножий бирла можаролар айладим мот устина.

* * *

Ёр ёр ўлмасайди, меҳнат ихтиёр айлармидим,
Ёр учун оламда ўзни хору зор айлармидим.

Даҳр золидин агар кўрсам эди бир илтифот,
Бунча аҳволимни эл олдида хор айлармидим.

Бир қиё боқған бўлайди кўз учидин махвашим,
Бу сифат девоналиғлар ошкор айлармидим.

Бир йўли холимни сўрған бўлса эрди, мунча мен,
Тош уриб кўксумга, ашким шашқатор айлармидим.

Неча минг номамга олған бўлсам эрди бир жавоб,
Кўз ёшидин сафҳаларни лолазор айлармидим.

Ишқи поким эътибор ўлсайди дилдор олдида,
Мен ўзимни даҳр аро безътибор айлармидим.

Билсам эрди шиддати ҳижрон туни бир лаҳзасин,
Умрлар мен ихтиёри васли ёр айлармидим.

Воқиф ўлсайдим қаро кўзларни зулфи домидин,
Мурғи дилни ул балоларга дучор айлармидим.

Кору борим ишқдур, Ножий, бу дунёда мен,
Ишқдин хам ўзга яхши кору бор айлармидим?..

Навоий газалига мухаммас

Дилимга сендин, эй жон, ғам тушубдур,
Кўзумдин кўксума кўп нам тушубдур,
Ададсиз бошима мотам тушубдур,
Кўзунг сарфитнаи олам тушубдур,
Қошингдек бир янги ой кам тушубдур.

Қаро сочинг ёйишдин не суд?
Чиқармакдур магар бошим уза дуд.
Арақлар донаси чехрангда мавжуд,
Сепибсенму гулоб ул юзға ёхуд
Гули сурх уза шабнам тушубдур.

Эрур қасдинг жафо тухмин экарға,
Вафо аҳлин кўзидин қон тўкарға,
Алиф қадларни қошингдек букарға,
Кўнгуллар захмидин солиб чекарға,
Магар қошинг учидин ҳам тушубдур.

Дилим ҳижрон ўтидин бўлди бирён,
Кўзум они хароротида гирён,

Жароҳатларки кўксум ичра пинҳон,
Лабинг ҳажрида бағримдин борур қон,
Магар ул захмдин малҳам тушубдур.

Хиром эт сабзани япроғ этарға,
Чаман раъноларини доғ этарға,
Юриб ҳар ёна таъбинг чоғ этарға,
Эмас елдинки сайри боғ этарға,
Аёгингга суман гул ҳам тушубдур.

Мен ўз жисмимга лойиқ ҳирқа бичсам,
Муҳаббат нахрида мастона кечсам,
Ҳамадин қўл ювиб гирёна кечсам,
Итинг синган сополидин май ичсам,
Не тонг илгимда жоми жам тушубдур.

Ул ой бир йўқламас ҳаргиз ҳабибин,
Тилига олмағай Ножий ғарибин,
Бало қути қилиб ошиқ насибин,
Навоийни қовуб истар рақибин,
Гадо махруму ит махрам тушубдур.

Дўстмухаммад ДўСТ**МАЪРИФАТ ЎЧОҒИ**

Қай элда тебранса илм бешиги,
Унга очилгайдир жаннат эшиги.
Юртим, закийларга, валийга қонсан,
Орифлар онаси, Ўзбекистонсан.
Қадимдан илмга бўлгандир пайванд,
Хиваю Андижон, Термиз, Самарқанд.
Етар чалингунча Исрофил сури,
Бухоро илмининг табаррук нури.
Олимлар қалбига иштиёқ солган
Илму дин маскани шаҳри Наманган.
Мехр-ла ўргилиб тану жонингдан,
Олимлар етишган Марғилонингдан.
Авлиёлар Кешдан уфурган нафас
Букун Тошкент узра бераётир сас.
Минг йиллар ичида Туркистон, Турон,
Маърифат ўчоғи саналган чунон.
Бу кўхна тупроқни қовласанг токи,
Ҳар одим жойида авлиё хоки.
Улар нур таратиб ошқору ниҳон,
Бўйидан завқ олмиш бир бутун жаҳон.
Дин, имон йўлида бамисли чироқ,
Қанча мудроқ дилга солиб иштиёқ.
Бошлади халқларни ҳидоят сари,
Бу нури саодат илмдан бари.
Турғун бўлмаган-ку омад ва шодлик,
Қураш билан собит қолгай озодлик.
Не бир синовларни кўрмади боши,
Минг шукр, элимнинг балқиди қуёши.
Комиллик ғояси бўлганда матлаб,
Мактабдан бошланди биз учун мактаб.
Улуғ аждодларнинг руҳин этиб шод,
Мадраса, масжидлар этилди обод.
Истиклол Аллоҳдан улуғ иноят,
Муродига етди халқим ниҳоят...

БОШҚАЧА ЯШАЙМАН

Мен энди бошқача яшайман,
Қуёшдан нур эмган япроқдай.
Боримни йўлларга тўшайман
Шу танти, хокисор тупроқдай.

Англадим дилимда мавж урган
Гўзал оламларнинг зиёсин.
Нафсимнинг ўтида сезмабман
Алдоқчи дунёнинг риёсин.

Кечиб кибру ғурур – “мен”имдан,
Муҳаббат майига қонаман.
Энди милтираган шам эмас,
Ёнсам, бир гулхандай ёнаман...

Каттақўрғон тумани

Азаматжон БОЛТАБОЕВ**ИЛТИЖО**

Таним тупроққа киргунча ҳеч кимга хор қилмагин,
Берма, майли, мол-дунё, тирноққа зор қилмагин.

Қодир Эгам, доимо яхшиларга ошно эт,
Заҳар сўзли, ҳаёсиз қасга дучор қилмагин.

Дўстлардан жабр кўрсам, сабр ила тўзим бергин,
Эгдириб номардга бош, юзим анор қилмагин.

Не ситам-азоб бўлса, бу ёруғ дунёда бер,
Қабримни бир боғ айла, ўтда абгор қилмагин.

Сирот кўпригидан ҳам ўтмоғимни қил осон,
Оёғимни тойдирма, йўлимни тор қилмагин.

Дилда не умидим бор, тиларман Сендан, Танграм,
Кетар чоғим раҳм айла, шайтонга ёр қилмагин...

Қўрғонтепа шаҳри

ИЛМ ЎРГАНИШ, ЎРГАТИШ БАХТИ

Дунёда касблар жуда кўп, ҳар бирининг ҳаётда ўз ўрни, аҳамияти бор. Лекин улар орасида шундай бир улуғ касб борки, бошқа барча касблар унинг негизида шаклланади ва тараққий этади. Бу устоз ва мураббийлик касбидир! Биз барчамиз ёшимиз, касбу коримиздан қатъи назар, бу сўзларни эшитганимизда кўнглимиздан фақат илик фикрлару ёрқин хотиралар ўтади. Кўз ўнгимизда қўлимизга қалам тутқазиб, эндигина илм оламига етаклаган биринчи устоз-муаллим, қийналиб турганимизда масаланинг тугунини ечишга ёрдам қилган, биргина шу амали билан умр бўйи ёдимизда қолган инсон гавдаланади. Шунингдек, қалбимизда унутилмас из қолдирган кадрдон мактабимиз ва унинг бағрида кечган беғубор йилларимизни, бизга билим берган, инсонийлик фазилатларини ўргатган меҳрибон ўқитувчи ва мураббийларимизни катта ҳурмат ва эҳтиром билан эслаймиз. Зеро, Куръони каримда: **“...Аллоҳ сизлардан имон келтирган ва илм ато этилган зотларни (баланд) даража (мартаба)ларга кўтарур...”**, деб марҳамат қилинган.

Устозларга нисбатан миннатдорлик ва қарздорлик туйғуси қадимдан халқимиз эъзозлаб келган кадрятлардан биридир. Шунинг учун ҳам устозлар меҳнатини давлатимиз алоҳида қадрламоқда. Истиқлолга эришганимиздан кейин таълим соҳасидаги эски қолиплардан воз кечиб, бутунлай янгича қарашларга, аввало, миллий анъана ва кадрятларга, жаҳондаги илғор андозаларга асосланган тизим барпо этилиб, ҳаётга жорий қилингани ўзини амалда оқлаётир.

Мактаб бугунги кунда ижтимоий ҳаётимизнинг ажралмас бўлагига айланган. Ёш авлод таълим-тарбиясига давлат иши даражасида эътибор берилмоқда. Таълим тизими тубдан ислоҳ қилинаётган бир пайтда касб-хунар таълимини такомиллаштириш, янги педагогик технологияларни жорий этиш, дарсликлар ва ўқув

қўлланмаларининг янги авлодини яратиш, замонавий билимларни эгаллаш, ўқитувчи кадрлар билан таъминлаш масалаларини ҳал этишни тақозо этмоқда. Бу борада амалга оширилаётган кенг миқёсли ишларга давлатимиз, шахсан мухтарам Президентимиз бош-қош бўлмоқда.

Юртбошимиз ташаббуси билан шу йил 16–17 феврал кунлари Тошкентда халқаро ҳамжамятни Ўзбекистонда таълим соҳасида амалга оширилаётган ислохотлар самаралари, юксак билимли ҳамда интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялашда давлатнинг роли ва бу борада тўпланган тажриба билан кенг таништириш мақсадида “Юксак билимли ва интеллектуал ривожланган авлодни тарбиялаш – мамлакатни барқарор тараққий эттириш ва модернизация қилишнинг энг муҳим шarti” мавзуида халқаро анжуман ўтказилди.

Анжуман иштирокчилари Ўзбекистоннинг таълим тизимини ривожлантириш борасидаги тажрибасини ўрганиш бўйича тингланган ва муҳокама этилган маърузаларни ҳисобга олган ҳолда, бир қатор тавсиялар бердилар. Жумладан, Ўзбекистон мисолида ўқитувчилар ва мураббийлар кунини умумхалқ байрами сифатида нишонлаш имкониятини, таълим соҳасини ривожлантириш ва ислоҳ қилишга ҳар йили ялпи ички маҳсулотнинг 10–12 фоизи ва давлат бюджетининг 35 фоизини йўналтираётган Ўзбекистон тажрибасини ўрганиш ва ҳоказо.

Мустақиллик барча соҳалар сингари таълим тизими олдида ҳам жуда катта талаблар қўйди. Бу ҳол, албатта, табиий эди. Мавжуд эски тизимни ислоҳ этиб, янгича ҳаёт қуриш ва дунё ҳамжамятига кириш ва бу сафдан ўз ўрнини эгаллаш учун катта муддат талаб этиларди. Бу муддатни қисқартириш кўп жиҳатдан оқилона сиёсат олиб боришга боғлиқ эди.

Ижтимоий сиёсат ҳам, ғоявий йўналишлар ҳам, маънавий янгиланишлар ҳам, барчаси илм-фанни тараққий эттириш, мамлакатда маориф ва олий таълимнинг ривожини кенг йўлга қўйиш билан боғлиқдир. Янгича таълим-тарбия бериш, мутахассисликларни пухта ўргатиш, таълим сифатини юқори поғоналарга кўтариш орқалигина мамлакат тараққиётининг кенг йўлида барқарор бора олади. Шу мақсадда Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни, “Кадрлар тайёрлаш миллий дасту-

ри” қабул қилинди. Мана шу меъёрий ҳужжатлар халқ таълими учун ҳам, олий ва ўрта-махсус таълим учун ҳам бетақрор ва ғоят муҳим дастуриламал, узоқни кўзлаган йўл-йўриқ бўлиб хизмат қилмоқда. Таълим-тарбиянинг бир соҳаси сифатида диний таълим тизими ҳам ривожланди, ўз нуфузига эга бўлди. Собиқ шўро даврида бутун иттифоқдош республикалар орасида фақат Ўзбекистонда иккита институт мақомига эга олий ва ўрта мадрасалар фаолият кўрсатган бўлса, бугун юртимизда 10 та диний илм маскани ишлаб тургани қувонарлидир. Имом Бухорий номидаги Тошкент Ислом институти ва республика вилоятлари марказий туманларида жойлашган 9 та Ислом ўрта-махсус билим юртлирида 200 нафар устоз-мураббий диний ва дунёвий фанлардан сабоқ бериб, жамиятимиз ҳаётининг маънавий-маърифий, диний соҳалар учун етук кадрлар тайёрланмоқда. Бу даргоҳларни битирган мутахассислар республика жоме масжидларида имом-хатибликни, ўрта-махсус ислом билим юртлири, шунингдек, мактабларда ҳам ўқитувчиликни шараф билан урдалашяпти. Баъзилари эса илмий салоҳиятини ошириш мақсадида илмий тадқиқот билан шуғулланмоқда.

Ҳартомонлама етук, диний ва дунёвий билимларга эга бўлган, жамиятимиз тараққиётига ўзининг салмоқли ҳиссасини қўшадиган кадрларни етиштириш мақсадида 1999 йилда Юртбошимиз ташаббуслари билан Тошкент Ислом университети ташкил этилди. Ушбу олий ўқув юрти олдида Юртбошимиз қатор мақсадларни қўйган, улардан бирида бундай дейилади: “Улуғ мутафаккир ва авлиёлар Имом Бухорий, Имом Термизий, Хожа Аҳмад Яссавий, Баҳоуддин Нақшбанд, Замахшарий каби юзлаб-минглаб аждодларимиз қолдирган меросларини чуқур ўрганиш, уларни мужассамлаштириб, халқимизга, энг аввало ёш авлодимизга етказишдай вазифани ўз зиммамизга олиш – биз учун ҳам қарз, ҳам фарздир”. Бугун бу нуфузли ўқув даргоҳини битирган талабалар турли соҳаларда муносиб фаолият олиб боришяпти.

2003 йили ҳукуматимизнинг Тошкент ислом институти ва ислом ўрта-махсус билим юртлири битирувчиларига бериладиган дипломлар давлат стандартларига тенглаштирилгани тўғрисида қарор қабул қилгани алоҳида аҳамият касб этди. Эндиликда Ислом ўрта-махсус билим юртини тамомлаган талаба, давлат ўрта махсус-таълим масканини битирган талаба билан бир қаторда йўналиши бўйича меҳнат фаолиятини бошлаши ёки илмий салоҳиятини ошириши учун олий таълим муассасасига кириб ўқиши мумкин. Тошкент Ислом институти битирган кадрлар эса ишлашлари ёки магистратура босқичида ўқишни давом эттириш имконига эгадирлар.

2008 йили Президентимиз ташаббуси билан ташкил этилган Имом Бухорий халқаро марказида масжидлар имом-хатиблари учун илмий-амалий ўқувлар олиб борилмоқда. Бу

марказда ўқиган имомлар олдинги имомлар эмас. Улар бугунги кун дунёда бўлаётган ижтимоий-сиёсий ўзгаришлардан тўла хабардор, Ўзбекистонда ва хорижда бўлаётган воқеалар, ислохотлар тўғрисида ҳам кенг маълумотга эга диний кадрлардир. Ҳозиргача ушбу нуфузли даргоҳда республиканинг турли туманларидан 1097 имом-хатиб билим савияларини, малакаларини ошириб, кенг оммага янада самаралироқ хизмат кўрсатмоқда.

Ҳадиси шарифда келтирилишича, инсонларга таълим берувчи, уларни яхшиликка йўналтирувчи устознинг гуноҳлари кечирилишини сўраб ҳатто денгиздаги балиқлар ҳам истиғфор айтишар экан.

Халқимизнинг “Устоз отангдек улуғ”, деган мақоли олам-олам маънони англади: агар ота-она фарзандни дунёга келтирса, уни камолга етказадиган, етук инсон қиладиган устозлардир. Саодат манзилига етишнинг ўзига яраша юки бўлади. Ана шу юкнинг салмоқли қисми ўқитувчи-муаллим елкасида.

Мамлакатимизда ўқитувчилар меҳнатини кадрлашга, уларга ҳар жиҳатдан ғамхўрлик кўрсатишга алоҳида эътибор берилмоқда. Жумладан, таълим тизимини жаҳон андозалари асосида ислоҳ қилиш, янги илм масканлари қуриш, уларни замонавий техника воситалари билан жиҳозлаш ишлари изчил давом эттириляпти.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1996 йил 9 январдаги Фармони билан 1 октябр мамлакатда “Ўқитувчи ва мураббийлар куни” деб белгиланди. 1997 йилдан бошлаб ҳар йили 1 октябрда “Ўқитувчи ва мураббийлар куни” умумхалқ байрами сифатида кенг нишонланади. Ўқитувчи ва мураббийлик касбининг қанчалик шарафли ва машаққатли эканлиги барчамизга аён. Чунки бу касб эгалари фарзандларимизнинг келажақда ҳартомонлама етук, баркамол бўлишларига масъулдирлар, уларни эъзозлаш, меҳнатини кадрлаш эса ҳар биримизнинг бурчимиздир. Ўқитувчи ва мураббийларнинг обрў-эътиборини янада ошириш, ёшларимизнинг биздан кўра билимли, кучли ва бахтли бўлишлари учун барча шароитлар яратилмоқда.

Дунё шиддат билан ўзгариб, навқирон авлоднинг қалби ва онгини эгаллаш учун кураш тобора авж олиб бораётган, мураккаб ва тахликали бир даврда устоз-мураббийлар тутган ўринни бирон-бир мезон билан ўлчаш, баҳолаш мушкул. Шунини алоҳида таъкидлаш керак, бугун Ваган тараққиёти, миллат истиқболи учун дахлдорлик ҳисси билан яшайдиган, мустаҳкам имон-иродага эга, мустақил юрт туйғусини теран англайдиган, бегона оқим ва ғояларга қарши қатъий турадиган авлодни тарбиялашда устоз ва мураббийларнинг ўрни жуда юксак, вазифалари улкан ва масъулиятлидир.

Шавкат ҲАМДАМОВ,

Дин ишлари бўйича қўмита матбуот котиби

Доно халқимиз: “Қонунни билган қоқилмайди”, дейди. Албатта, ҳақ-ҳуқуқини яхши билган киши қийналмайди, оғир вазиятлардан осон чиқиб кетади. Мамлакатимизда лаёқатли ҳар бир шахс меҳнат қилиш, касб танлаш, адолатли меҳнат шaroитларида ишлаш, белгиланган тартибда ишсизликдан ҳимояланиш ҳуқуқига эга. Шунга асосан фуқаро иш берувчи ташкилот ёки корхона билан меҳнат шартномасини тузиши керак. Меҳнат шартномаси қандай ҳужжат, у қандай тузилади, қандай бекор қилинади?

Меҳнат шартномаси иш берувчи билан ишчи-ходим ўртасидаги касб билан боғлиқ муносабатларни тартибга солувчи асосий ҳужжатдир. Унда тарафларнинг муайян мутахассислик, малака, лавозим бўйича иш бажариши, ички меҳнатга ҳақ тўлаш юзасидан тегишли қонунлар асосидаги келишуви акс этади. Меҳнат шартномаси ёзма шаклда тузилади. Унинг шакли Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси тасдиқлаган намунавий шартнома асосида бўлади (Қаранг:

касб-ҳунар ўқув юртлари ўқувчилари ҳам ўқишдан бўш вақтларида енгил ишларни бажариши мумкин. Бунинг учун улар ўн беш ёшга тўлганидан кейин ота-онасидан бирининг ёки ота-онасининг ўрнини босувчи шахслардан биттасининг ёзма розилиги бўлиши керак.

Қонун ҳужжатларига мувофиқ тузилган меҳнат шартномаси томонлар имзоланган пайтдан бошлаб кучга киради. Ходим шартномада белгиланган кундан иш бошлайди.

Меҳнат шартномаси куйидаги мақсадларда

МЕҲНАТ ШАРТНОМАСИ

Вазирлар Маҳкамаси 1997 йил 11 мартдаги 133-сон Қарори билан тасдиқланган “Ходимлар билан тузиладиган Меҳнат шартномаси (контракт)нинг намунавий шакли”). У камида икки нусхада тузилиб, бир хил кучга эга бўлади ва тарафларда сақланади.

Меҳнат шартномаси ходим ва иш бериш ҳуқуқига эга бўлган мансабдор шахсининг имзолари билан мустаҳкамланади ҳамда ушбу имзо ҳақиқий ва ваколатли эканини таъкидлаш учун корхона муҳри билан тасдиқланади.

Меҳнат шартномалари белгиланмаган ва беш йилдан кўп бўлмаган аниқ муддатга тузилиши мумкин.

Шахслар ўн олти ёшдан бошлаб ишга қабул қилинади. Агар таълим олишига ҳалақит бермаса, соғлиғи ҳамда маънавий-ахлоқий камол топишига зиён етказмайдиган шароит бўлса, умумтаълим мактаблари, ўрта-маҳсус,

дастлабки синов шarti билан ҳам тузилиши мумкин:

- топширилаётган ишга ходимнинг лаёқатлилигини текшириб кўриш;
- ходимнинг шартлашилган ишни давом эттира олиши ҳақида ўйлаб, бир қарорга келиши.

Дастлабки синовни ўташ шarti меҳнат шартномасида қайд этилган

бўлиши лозим. Агар бундай шартлашув бўлмаса, ходим синовсиз ишга қабул қилинган ҳисобланади.

Ҳомилали аёллар, уч ёшга тўлмаган боласи бор аёллар, корхона учун белгиланган энг кам иш жойлари ҳисобидан ишга юборилган шахслар, шунингдек, олти ойгача бўлган муддатга ишга қабул қилинадиган ходимлар билан меҳнат шартномаси тузилганида дастлабки синов белгиланмайди. Синов муддати уч ойдан ошиб кетиши мумкин эмас. Бу давр ходимнинг меҳнат стажига киритилади. Синов муддати ичида ҳар бир

тараф иккинчи тарафни уч кун олдин ёзма равишда огоҳлантириб, меҳнат шартномасини бекор қилишга ҳақли.

Меҳнат шартлари деганда ишлаш жараёнидаги ижтимоий ва ишлаб чиқариш омилларининг барчаси тушунилади. Ижтимоий омилларга меҳнат ҳақи миқдори, иш вақти, таътилнинг муддати ва бошқа шартлар киради.

Меҳнат шартларини ўзгартириш қонунда белгиланган тартибда амалга оширилади.

Меҳнат шартномаси қуйидаги сабабларга кўра бекор қилиниши мумкин:

- тарафларнинг келишувига кўра – ушбу асосга биноан меҳнат шартномасининг барча турлари исталган вақтда бекор қилиниши мумкин;

- тарафлардан бирининг ташаббуси билан;
- муддатнинг тугаши билан;

- тарафлар ихтиёрига боғлиқ бўлмаган ҳолатларга қараб;

- меҳнат шартномасида назарда тутилган асосларга кўра;

- танлов бўйича ўтмагани ёки танловда қатнашишни рад этгани учун;

- корхона тугатилиши муносабати билан.

Ходим белгиланган ёки белгиланмаган муддатга тузилган меҳнат шартномасини икки ҳафта олдин иш берувчини ёзма равишда огоҳлантириб, бекор қилиши мумкин. Огоҳлантириш муддати тугаганидан сўнг ходим ишни тўхтатишга ҳақли. Иш берувчи эса, ходимга меҳнат дафтарчасини бериши ва у билан ҳисоб-китоб қилиши шарт.

Корхона мулкдори алмашганида, худди шунингдек, корхона қайта ташкил этилганида (кўшиб юборилган, бирлаштирилган, бўлиб юборилган, қайта тузилган, ажратилганида) меҳнат муносабатлари ходимнинг розилиги билан давом этаверади.

Ходим билан тузилган меҳнат шартномаси корхона мулкдори алмашиши сабабли бекор қилинганда янги мулкдор уни бу ҳақда камида икки ой олдин ёзма равишда (имзо чектириб) огоҳлантириши ёки унга мутаносиб равишда товон тўлаши шарт.

Муддатли меҳнат шартномасида уни муддатидан олдин бекор қилгани учун тарафларнинг мажбурияти белгиланади. Бунга кўра, агар ходимнинг айбли хатти-ҳаракатлари бўлмаса, иш берувчининг ташаббуси билан бекор қилинган бўлса, иш берувчи ходимга белгиланган миқдорда ҳақ тўлайди. Агар ходимнинг ташаббуси би-

лан бекор қилинса ёки ходимнинг айби билан боғлиқ бўлса, ходим иш берувчига ҳақ тўлайди. Тарафлардан бири уни тўлашдан бош тортса, суд орқали ундирилади. Агар меҳнат шартномасида бундай тўлов миқдори белгиланмаган бўлса, тарафлар уни тўлашдан озоддир.

Муддатли меҳнат шартномаси муддати тугаши билан бекор қилинади. Агар муддат тугаганидан кейин ҳам меҳнатга доир муносабатлар давом этаверса ва тарафлардан бири бир ҳафта давомида унинг бекор қилинишини таллаб қилмаган бўлса, шартнома белгиланмаган муддатга узайтирилган ҳисобланади.

Меҳнат шартномаси томонлар ихтиёрига боғлиқ бўлмаган қуйидаги ҳолатларда ҳам бекор қилиниши мумкин:

- ходим ҳарбий ёки муқобил хизматга чақирилганида;

- шу ишни илгари бажариб келган ходим ишга тикланганида;

- ходимни жазога маҳкум этган суднинг ҳукми қонуний кучга кирганида;

- ишга қабул қилиш пайтида белгиланган қоидалар бузилгани боис ва бу қоидабузарликни бартараф этиш имкони бўлмаса ҳамда у ишни давом эттиришга тўсқинлик қилса;

- ходимнинг вафоти муносабати билан;

- қонунда назарда тутилган бошқа ҳолатларда.

Меҳнат шартномаси иш берувчининг ташаббуси билан бекор қилинганда ходимга иш ҳақи тўланиши керак. Агар унинг миқдори хусусида низо бўлмаса, меҳнат шартномаси бекор қилинган кунга қадар ишлаётган ходимга шартнома бекор қилинган куни, меҳнат шартномаси бекор қилинган куни ишламаётган ходимга, у ҳисоб-китоб қилишни талаб этган куни тўланиши керак.

Меҳнат шартномаси ходимнинг ташаббуси билан бекор қилинганда унинг иш ҳақи қонун бўйича ёки шартномага мувофиқ у ишни ташлаб кетишга ҳақли бўлган кундан кечиктирмай ёки ишдан кетган кунининг эртасидан кечиктирмай тўланиши керак.

Меҳнат шартномаси бекор қилинганда ходимга тегишли ҳақнинг миқдори юзасидан низо чикса, ходимга шак-шубҳасиз тегиши зарур бўлган маблағни иш берувчи юқорида кўрсатилган муддатларда тўлаши шарт.

Икром МАРДОНОВ,

Ўзбекистон мусулмонлари идораси ҳуқуқшуноси

ҲАРАМИ ШАРИФ МУҲАДДИСИ

Суфён ибн Уяйна Расулulloҳни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) кўрмаган, аммо у зот ва саҳобалар ҳақида кўп эшитиб улғайган эди.

У асли куфалик бўлиб, бир куни каъбани тавоф этиш учун оиласи билан бирга Маккага келди. Ҳарамга етишгач, катталар “Ким юкларга қараб туради?” деб маслаҳатлашишди ва бу ишга кичик Суфённи танладилар. Ўзлари Каъбани зиёрат қилиб, намоз ўқигани кириб кетдилар. Суфён юкларни кўриқлаб ўтирган вақтида Хижоз уламоларидан бўлган бир шайхга кўзи тушди. Илм толиблари шайхни ўраб олган, бир нималар ҳақида сўрардилар. Шайх ҳам намоз ўқиш учун Ҳарамга кирмоқчи бўлди. Лекин эшагини ташқарида қаровсиз қолдириб кетолмасди. Шу пайт юклар ёнида ўтирган ёш болага кўзи тушди. “Манави эшакни

ушлаб турсанг, намоз ўқиб олардим”, деди у.

Бола эса бундай шарт қўйди: “Менга Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадисларидан айтиб берасиз?”. “Сен ҳадисни нима қиласан?” деб сўради шайх. Суфён: “Ҳадис айтиб бермасангиз, эшагингизга қараб турмайман”, деб жавоб берди. Шайх ёдлаш қийин бўлган саккизта ҳадисни айтди, сўнг намозга кириб кетди. У намоздан чиққач болага: “Эй ўғилчам, мени намозга кечиктириб, ҳадис эшитганинг сенга нима фойда берди?” деб сўради. Суфён: “Мен уларни сизга айтиб бераман”, деди ва саккизта ҳадисни бир дона ҳарфини ҳам қолдирмасдан айтиб берди. Шайх боланинг зехнига қойил қолди. Чунки унда ҳадисларни ёзиб оладиган ҳеч нарса йўқ эди. Шайх севиноиб: “Сенинг жойинг остонада эмас,

балки илм ҳалқасидадир”, деди.

Шундай қилиб, Суфён ҳадисларни ўрганишга киришди. Йигирма уч ёшида Ҳарам шарифининг муҳаддиси бўлди.

Кунларнинг бирида масжидга келган болага баъзилар беписанд қарашди. Суфён уларга: «Бундан олдин сизлар ҳам худди шундай эдингиз. Сўнг Аллоҳ сизларга саховат кўрсатди. Эй Назр, агар мени болалигимда кўрганингда эди... Бўйим беш қарич, юзим худди тангадек эдим. Кўйлагим кичкина, энгим қалта, этагим сонимгача, оёқ кийимим сичқоннинг қулоқларидек эди. Шунга қарамай Зухрий, Амр ибн Динор каби уламолар мени ёнларига олишди. Остонадан кирганимда улар: “Кичик шайхга йўл беринглар”, деб айтишарди».

МУҲТАРАМ ЮРТДОШЛАР!

Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг нашрлари – «Хидоят» журнали ва «Ислом нури» газетасига, уларнинг қорақалпоқча иловаларига 2013 йил учун обуна давом этмоқда. Республикамизнинг барча алоқа бўлимларида ва жойлардаги масжидларда обуна бўлишингиз мумкин. Обуна учун тўлов пластик карточкалардан терминал орқали ҳам қабул қилинади.

Наишр кўрсаткичлари:

«Хидоят» – 1034, 1051

«Ислом нури» – 195

Қорақалпоқча иловалар – 1035

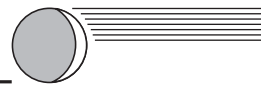

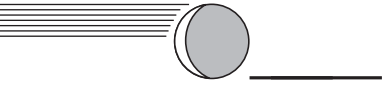
**Ўзбекистон мусулмонлари
идорасининг интернет саҳифаси:
WWW.MUSLIM.UZ**

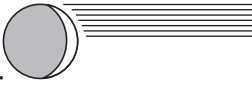
**Саволлар ва таклифларни
жўнатиши учун электрон манзил:
moslim@mail.ru**

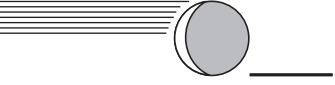

МОМОЛАРИМИЗ АЙТАДИ...

* * *

Кулочингга қараб кетмон чоп.

* * *

Сўзни ўлчаб, кулгини мисқоллаб сот.

* * *

Эски дўстлик зангламайди.

* * *

Тез келган давлатнинг бақоси бўлмас.

* * *

Ўзолмаган отга узанги баҳона.

* * *

Одоб пешада, гуноҳ тешада.

* * *

Сўз – кишининг ўзаги,

Одоб – кишининг безаги.

* * *

Одобли келиннинг супургиси хашак ости-
да туради.

* * *

Нон боласи – нонушок.

* * *

Жўя гапга туя ҳам чўқади.

* * *

Нодон сўзлар, доно ибрат олар.

* * *

Бу дунёда одам одамга меҳмон.

* * *

Ҳар яхшида бир “аммо” бор,

Ҳар ёмонда бир “лекин”.

* * *

Сояни чопиб, йўқотиб бўлмайди.

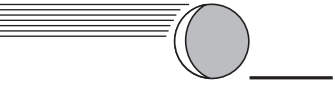
* * *

Тўқисники – тўққиз кам.

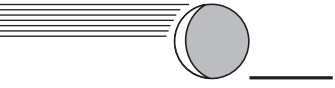
* * *

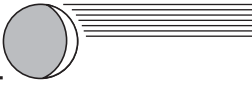
Булут ола бўлса, ёмғир чала бўлади.

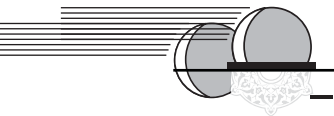
Яккабоғлик Мусаллам момодан ёзиб олинди.

(Аллоҳ рози бўлсин) Аллоҳнинг
роҳмати бўлсин

(Аллоҳнинг раҳмати бўлсин) Аллоҳнинг
роҳмати бўлсин

~~(Аллоҳнинг салоти ва салом бўлсин) Аллоҳнинг
салоти ва салом бўлсин~~

(Аллоҳ рози бўлсин)

(Аллоҳ
рози
бўлсин)

(Аллоҳнинг раҳмати бўлсин)

(Аллоҳнинг
раҳмати
бўлсин)

(Аллоҳнинг салоти ва салом бўлсин)

(Аллоҳнинг
салоти ва
салом бўлсин)

(Аллоҳнинг
салоти ва салом
бўлсин)

